

BIDEETAN BARNNA

JOSEBA
AURKENERENA
BARANDIARAN

BOOKTEGI

BOOKTEGI

Guztion liburuak, guztiontzat

booktegi.eus

JOSEBA
AURKENERENA
BARANDIARAN

bideetan barna

Ama-lurra maite duten guztiei,
denon artean, gaurko ametsa
biharko errealitate
bilaka dezagun.

Marraskilaria: Lander Zurutuza

Aitzin-solasa

Berrogeita hamaseiko otsailean sortu ninduten, elurte handiak Euskal Herria estaltzen zuenean. Hotz handia egiten zuen eta Jaizkibel mendiko basoak izoztu eta desagertu omen ziren. Horma-ziriak nonahi ikus zitezkeen. Horrela kontatu didate beti, bederen. Negu gorria igaro zelarik, udaberri ederra etorri omen zen eta kolore guztietako liliek euskal bazterrak alaitu zituzten.

Orduz geroztik, euskal herrietan hazi eta ibili naiz errati, beti bideetan barna. Garai hits hartan ukazioa zena odolean erein eta hazi zitzaidan, eta horixe izan da ene bizitza osoan egin dudana, ukazioari uko egin, eta ezinezkoa zirudien etorkizun oparo baten xerka euskal bideetan barna ibili.

Ene nortasun kolpatua sendatu eta sendotu nahi nuen, ene sustraiak aurkitu eta ene ama-lurraren ibilbidea ezagutu. Bizitzaren bideetatik barna ibiliz, Gipuzkoatik Lapurdira etorri nintzen, eta Urruñan ginuen gure habia ezarri. Iparraldeko lurraldeetan ere ukazioa zen nagusi. Euskara arras gibeldua, gure nortasuna ahantzia...

Pittaka-pittaka garai berriak iritsi dira. Esperantzari zirrikitu bat ireki diogu. Orain, belaunaldi berrien txanda da. Eta hil ala biziko sokatira honetan, soka askatzen ez dutenek dute irabaziko. Euskaldunok kaskagorrek girenez, eutsiko diogula sinetsi nahi dut nik.

Batzuetan etsipenak gainezkatzen nau. Gauzak ez doaz guk nahi bezala. Aldaketa azkarragoa, fiteagoa, nahi ginuke guk. Ziburuko kaio erratiari ber gauza agitzen zaio. Horrela etsipenez galde egiten diote:

Entzuten duka
euskaldunen azken irrintzina?
Entzuten duka
lapurtarren azken arnasa?

Eta ustekabean, kaioak adorez beterik, erantzun:

Ez, ez duk azkena izanen,
itsasotik datorkigun orroak
udaberriaren itzulera
iragartzen digu eta,

Eta horixe da gure esperantza, bihotzean atxikitzen dugun itzaropena. Negu gorriaren ondotik udaberri ederra etorriko zaigu, eta 1956ko otsailean gertatu zen bezala, elurra eta izotza urtzen direlarik, kolore guztietako liliek euskal bazterrak dituzte alaituko. Gaur bideetan barna gabiltzan euskaldunok bihar bedatse berria dugu ezagutuko.

Etsipen ororen gaintik esperantza nagusituko da eta gure gaurko euskaldunon ametsak biharko belaunaldien errealitate bilakatuko dira. Gaur, beraz, erein dezagun biharkoek uzta ederra bil dezaten. Eta hori atzeman bitartean, jarrai dezagun ibiltari euskal bideetan barna.

Joseba Aurkenerena Barandiaran
Urruñan, 2017ko urtarrilaren 20an.

Aita

Biziaren gurpilera ekarri gintuzuen,
borroka-zelairako armak eman zenizkiguten,
inguruko gertaerak ulertzeko
bizi-kodea argitu zeniguten
amak eta zuk.

Amak berea egin zuen
goxotasunez, bihotz handiz,
eta zuk irmotasuna, borrokarako grina
zein beharrezkoak diren
erakutsi zenigun, aita.

Biak bat zineten guretzat,
txanpon beraren bi aldeak,
eta ama gaueko ilunean
joan zitzaigularik,
zuk hor jarraitu zenuen
tinko, fermu, atsedetik gabe...
beti gure ondoan.

Gaur ez zaitugu gurekin,
amarekin joan zara betiko,
Mariren zelai berdeetan zaudete biak,
Hodeiren zeru urdin ederretan,
eta hortik gure alde
begiratzen duzue aldiro.

Ama-lurrarekin egin duzue bat,
eguzkiaren itzalean zaudete,

ilargiaren mazeletan barrena zabiltzate
eskutik helduta.

Goizero, txorien txiotxoak
zuen berri dakarkigu,
udaberrian hosto eta lore berriak sortzean
gurekin zaituztegu betiereko gurpilean.

Aita gurekin zaude,
gure ondoan sentitzen zaitugu
egunerokoan,
egin beharreko urratsetan,
eta horrela izanen zaitugu beti.

Milesker ainitz, aita,
gure aita izan zarelako,
aldiro gurekin zaudelako.
Bihotzez maite zaitugu.
Ez agurrik, aita.
Egun handira arte.

Albako Duke zitalari

Jadanik, bostehun urte dira
Iruñean sartu zinela
Europako armada
handienaren buru.

Jadanik, bostehun urte
herri honi morrontzaren kateak
ezarri zenizkiola
otso oste baten izenean.

1512ko ekainaren 16an
izan zen zorigaiztoko eguna,
Iruñeko harresietako ateak
zeharkatuz barnera sartu zinena.

Gaizkiaren garaipena izan zen,
ankerkeriaren odol besta,
asimilazioaren hastapen latza,
okupazioaren abiapuntu hitsa.

Inperio handi zitalak
gure herria jan zuen hartan
zu zien putre guztien buru,
Gaztelako eta Aragoiko
errege-erregina faltsarioen ordezkari.

Zuen mugak zabaltzea zenuten helburu,
herriak eta herritarrak suntsitzeko gogo,
gizona keta emakumeak makurtzeko xede,

Nafarroako Erresuma betiko menperatzeko gura.

Errekak odol putzu zenituzten bilakatu,
krudelkeria erregeorde zenuten jarri,
euskal hazia erresumatik zenuten ezabatu,
zuen banderak eta mintzaira gurean ezarri.

Ez zineten izan soldadu noble eta adoretzu
gupidarik gabeko borrero ankerrak baizik,
ez zenuten deus onik ekarri
odola, okupazioa eta umilazioa baino.

Zure arima erraturik ibil dadin
sekulorun sekulotan, eternitatean,
kiskalirik infernuko su garretan,
mamu erratu bilakaturik oihan beltzetan.

Hego haizeak zure arima zikina
basamortu gorienetatik barrena eroan dezan
eta historiaren oroimenean
zure izena madarikatua izan dadin mende luzetan.

Urrundik usaintzen dugu zure kiratsa,
urrundik dakusagu zure itzal hitsa,
zuregatik bizi dugu gaur ukazio gogorra,
zuregatik ezabatu gaituzte herri libreen mapatik.

Ustel zaitez betiko
isuri zenuen odol putzuan!
Otso gosetiek zatika eta jan bezate
zure bihotz zitala!

Albizu Andereari

Doinua: Ara non diran.

I

Gure Anderea,
Urruñan sortua,
Albizu Andere handia,
euskaingintzari
ongi lotua,
euskara beti ezpainetan.
Euskal Herria maite baitzuen
bere alde eman zuen bizia,
beti gogoan, beti lanean,
odol ta arima guzia,
beti gogoan, beti lanean,
odol ta arima guzia.

II

Urruñakoa,
lili ederra,
euskal zelaian sortua,
gaua argitu
zuen izarra
Lapurdikoko baratzean.
Irakaslea ta ikerlaria,
itzultzaile ta idazlea,
beti lanean, beti borrokan
aritu zen gudaria,
beti lanean, beti borrokan
aritu zen gudaria.

III

Gure Daniela,
euskal lilia,
euskararen laguna,
bere herriari
ongi atxikia
bizitu da gure artean.
Milesker zuri, Albizu Anderea!
Milesker, Daniela, zuri!
Gure buruan izanen zaitugu
oroitzapenen euskarri,
gure buruan izanen zaitugu
oroitzapenen euskarri.

IV

Bizitza honetan
momentu txarrak
tamalez dituzu ezagutu,
zure bidean
xoxo ta eperrak
izan dituzu kantari.
Azken unera arte aritu zira
Euskal Herriaren alde,
zuk egindako ildo guzia
ez da izanen debalde,
zuk egindako ildo guzia
ez da izanen debalde.

Ama

Euskal lurralde berdeak,
hodei zuri garbiak,
mendi gailur garaiak,
erreka mehar aratzak
ikusten ditudalarik
zu zaitut gogoan,
zu izan baitzara
nire bizi-iturri,
nire bizi-gidari,
nire bizi-sari,
sortu, hazi eta hezi
egin bainauzu.

Horregatik,
besteen sufrikarioa
ikustean,
zuzen kontrako zernahi
nabaritzean,
zure begi argiak
datozkit gogora,
zuk baitzenizkidan
bizi-aurik oinarrizkoenak
erakutsi:
bizi-poza, elkarrekiko begirunea,
aitzina egiteko grina....
Euskal etxea husten ari zaigun honetan,
neba-arreben arteko gerla-sua pizturik
daukagun une lazgarri hauetan,
ene gogora zure oroitzapena datorkit,
xume, ezti, goxo, umel.

Une oro,
bizia zailtzen zaidan aldiro,
etsipena nigan hedatzen delarik,
zure irakaspenak,
zure bizi-alaitasuna,
bihotzean ditut zimiko,
barne-barnean,
ene barrunbetan.

Bizitzaren ibilaldi luzea
ez da kamutsa,
ibilaldi horretan jasotako bizipenak
ez dira alferrikakoak,
egin beharreko bidea
ez da itzulezina,
eta izotza urtzen den lez,
bideratu eta birbideratu
egin daiteke, behin eta berriz,
helmugarat iritsi arte.

Orduan bai,
orduan egin beharrekoa
burutua izanen da,
ereindako hazitik
sorturiko uzta ahitua,
gazitutako itsasoa gainezka.
Eta ibaia itsasortzen delarik,
izpiritua baketsu, gogobeterik,
ukanen dugu,
zure antzera.

Ez zinen aberats sortu,
baina bai langile eta gogotsu,
eta horrek urratu zuen zure bidea,
bizitzan hartu zenituen erabaki oro,
eta jarraipenaz jantzirik
gureganazi zenizkigun
bizi-arauak, umil, eder eta lano.
Eta orain
bizitzaren bidegurutzean izaki,
dena dut amets, oroitzapen eta asmo.

Beti zaitut gogoan,
beti zaitut nirekin,
egun ororen bilakaeran,
tristuran eta bozkarioan,
esperantzan eta etsipenean.
Bihotzean zaitut,
odolean zaitut,
bizitzaren aldi orotan,
eta nire ezpainetatik ere,
otoitz baten antzera,
hedatuko duen haizearen aldera,
zure izena, zure izana
ernatzen zaizkit,
ozen eta ezti,
arrunt eskergarri,
oroitzapenen kabi,
geroaren aldarri:
ama.

Ama-lurraren negarra

- 1.- Lurra dugu biziaren garra,
lurra dugu laua eta malkarra,
ez da ez eme eta ez arra,
ez dezagun ahantzi lurraren negarra!

- 2.- Lurra da bizidun guztion sehaska,
egarri garen guztion aska,
ez doa mantso, beti lauhazka,
lurra da guztion aterpe eta bazka.

- 3.- Lurra da gure lehen, orain eta geroa,
neguaren hotza, udaren beroa,
abere, landare eta gizakion bizi-leloa,
gaur berriz dugu gogoetarako aroa.

- 4.- Lurraren kolkotik gara denok hazi,
lur azalean gara goxo bizi,
maitatzen eta zaintzen behar dugu hasi,
etorkizunerantz egin dezagun jauzi!

- 5.- Baliabideen ustiaketan bilatu behar dugu oreka,
gizakiaren eskua izan dadila lurrarentzat fereka,
lurra oparoa da, ez ziztrin eta perreka,
bizarazi ditzagun mendi, oihan eta erreka.

- 6.- Gizakia dugu lurtar zarpail eta zakarra,
ama-lurraren ume trakets eta baldarra,
desagertzeko zoriak sortu du bere sugarra,
entzun dezagun behingoz ama-lurraren negarra.

Antton Abadiaren kantua

Non zira zu laguna?

Non zira zu Adula?

Hemen naukazu zure zain

Aragorriko gazteluan

Urruñako itsas-hegian.

Oroitzen zaitut Adula

ene bihotzean zira betikotz,

itsasoko gesalean zira,

hodeien zuri edderrean.

Oroitzen zaitut Adula

ene bihotzeko sakonean.

Gauero argiak itzaltzean

datorkit gogora zure irria.

Oroitzen zaitut Adula

ene bihotzean zira betikotz,

Etiopiako oihanetan,

galla herriaren bizitokian.

Oroitzen zaitut Adula

ene bihotzeko sakonean.

Gauero loak hartzean

datorkit gogora zure irria.

Oroitzen zaitut Adula
ene bihotzean zira betikotz,
gure gazteluko bihotzerantz
argitzen duen irudian.

Oroitzen zaitut Adula
ene bihotzeko sakonean.

Gauero begiak ixtean
datorkit gogora zure irria.

Axularren itzalaren xerka

Urdazubitik Sararat

Saratik debruaren xilorat,
Sarako elizatik
Txerrenen unibertsitaterat.

Dena jakin nahi eta ezin,
ahal dena ahal dela
buruan sarturik,
ahal dena ahal dela
bihotzean estekaturik.

Txerren orojakile,
giza jakintzaren lekuko,
gizon eta emazteen hobenen maitale,
Sarako Eskolako apezten lagun-hurko.

Sar zaitetze ene unibertsitaterat!
---erraiten die debruak---
Sar zaitetze ene xilorat!
Bizitzak herio dakar,
jakin-minak ausardia eta arriskua.

Eta sartu ziren apezak,
irentsi zuten amua,
erori ziren zepoan.
Gillentena eta Joan Klaberia,
Joanes Etxeberri Ziburukoa,
Joanes Haranburu hurrena,
horien gibeletik Ixtebe Hirigoiti,

Piarres Argainarats eta Haraneder,
Voltaire, Silvain Povreau eta Materre,
azkenik, Kristobal Harizmendi
eta Axular haundia.

Denak du bere prezioa
---dio Txerrenek---
Ifernu xiloko unibertsitateak
badu bere zerga,
azkenak dit egin beharko ordaina!
Guziek baiezka erranez
mugitzen dute burua,
azkena ez direla izanen pentsatuz
zirikatzen dute zoria.

Sar eta jar gizonak!
Sar, ikus eta ikas egin ezazue!
Ainitz baita ikusteko!
Ainitz baita ikasteko!

Sar eta jar gizonak!
Lapurdiko apez haundiak!
Debruak jakin badaki
Salamancak ez dakiena,
Sorbonan ez darakustena.

Ikasteak ez omen du tokirik hartzen,
ezagutzeak bizimodua errazten du,
jakiteak jainkotu egiten gaitu,
ordaintzeak zuetako bati dio askatasuna kenduko.
Baina ez larritu, ez izutu!
Zuetako bat bakarrik date

atxilo geldituko dena,
betirako ene morroia izanen dena.
Beste guziak, berritz, libre eta jakitun!

Egunak eta gauak dira igaro,
ikasi beharrekoa dute ikasi,
jakitun dira apezak, jakintsu.
Badakite jakin nahi zutena,
bizitzaren eta heriotzaren berri daukate,
izadiaren arau ezkutuak dituzte ezagutzen.

Baina, ai! Pagatu behar dute ordaina.
bete behar dute xilorat sartzean
eman zuten hitza.
Hura pena eta domaia!
Askatasun eza eta betiko morrontza
dira heietako batentzat izanen.

Norberak bere larruan
du sufritzen mina,
norberak du lasaitzen
bere atsekabea.
Bihotzean dute oinazea,
arriskuan beldurra,
zortearen patuan zorigaitza.

Ilki zaitetze denak!
---dio debruak---
Azkena izan dadila neretzat!
Emaidazue hurrenaren izena!
argirat nahi baduzue atera.

Haranburu da irteten lehena,
Gillentena da nire gibelean!
Ondoren Gillentenak:
Eta Hirigoiti nire atzean!
Hirigoitik: Argainarats dut saihetsean!
Argainaratsek: Etxeberri ene gibelean!
Etxeberrik: Voltoire!
Voltoirek: Pouvreau!
Pouvreauk: Harizmendi!
Harizmendik: Klaberia!
Klaberiak: Axular uzten dut atzean!
Axularrek: ---azkena dela jakinki---
Eta nik azken laguna, zure morroia,
nire gibelean!

Debruak kriseilua xilorat hurbildu
eta Axularren gibelean
itzal bat du ikusi.
Azkena zelakoan, zaaast!!!
zuen sartu zakurat.
Huraxe zen bere ordaina,
eternitaterako morroia.

Apezak joan ziren lasterka,
Donibanerat eta Zibururat,
Senpererat eta Azkainerat,
Sararat Axular itzalik gabea.
Eta horrela zaiku ibilki,
urtez urte, mendez mende,
Txerrenek kendu zion itzalaren bila.
Noiz atxemanen? Noiz atxikiko?
Axularren arima erraturik dabil,

bere itzala xerkatuz,
eternitate aspergarritik
ihes egin nahian.

Atxemanen ote du?
Libertatea ote du ezagutuko?
Euskal Herri gurea,
Axular haundiaren antzera,
galduta eta morrontzan dabil,
askatasuna ekarriko dion itzalaren bila.
Atxemanen ote du?
Libertatea ote du ezagutuko?

Guk, gaurko euskaldunok,
diogu ekarriko.
Euskara biziko da,
iraunaraziko dugu.
Axular eta Euskal Herria
libre izanen dira betiko.
Halabiz!

Baiona eta Iruñea,

Xaho eta Kanpion

- 1.- Baiona eta Iruñea,
itsasoa eta lehorra,
portua eta gorrea,
olerkia bizirik bietan.

- 2.- Olerkia badabil
Euskal Herri osoan,
Nafarroan eta Lapurdin,
Mezua bizirik dabil.

- 3.- Hemen bada herri bat,
aitzina egin nahi duena,
olerkia izan dadin
herri honen mezulari.

- 4.- Antzina ta geroa
gaur egun biltzen dira,
Baionako karrikan
ozen dabil gure kanta.

- 5.- Historia zaharreko
herri zuhur honetan
olerkia ez da agortuko
bederen gure gogoetan.

6.- Auxtin Xahoren ametsa,
Arturo kanpionen kemena,
izan daiten gurekin
olerkiaren kantuan.

7.- Ez da soilik mintzaira
olerkian duguna,
bihotza eta esperantza
ditugu bide-lagunak.

8.- Maiatz dugu Baionan,
ta Senperen Hatsaren eskola.
Iruñeko anai-arrebak
izan zaitezte ongi etorriak.

Baionan, 2016ko maiatzaren 25ean.
Baiona-Iruñea Literatura Jardunaldiak

Baionatik Bilborat

doinua: Baionatik Bilbora

1

Baionatik Bilborat

oihu bera bidean:

Euskal presoak kalerat!

Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat

euskaldunen oihua:

Euskal presoak kalerat!

Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilbora

nahikari berbera,

gure anai-arrebak

izan daitezen etxean.

Baionatik Bilborat

herri oso bat kalean,

bizi gaiten bakean

Euskal Herri askatuan.

2

Baionatik Bilborat

oihu bera bidean:

Euskal presoak kalerat!

Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat
euskaldunen oihua:
Euskal presoak kalerat!
Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat
askatasun zubia,
euskaldunen ametsa
kimu gazte berrien hatsa.

Baionatik Bilborat
martxan doa herria,
goizaldean piztu da
gure itxaropen berria.

3

Baionatik Bilborat
oihu bera bidean:
Euskal presoak kalerat!
Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat
euskaldunen oihua:
Euskal presoak kalerat!
Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat
martxan doa herria,
ez gaiten geldi bertan,
piztu dakigun geroa.

Baionatik Bilborat
euskal jendea dantzan,
anai-arreben arteko
gero askearen bidean.

4

Baionatik Bilborat
oihu bera bidean:
Euskal presoak kalerat!
Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat
euskaldunen oihua:
Euskal presoak kalerat!
Euskal presoak etxerat!

Baionatik Bilborat
herri oso bat oihuka:
Euskal presoak etxerat!
Mugi daitezen harriak!

Baionatik Bilborat
oihu bat karriketan,
Baionatik Bilborat
nahi bera bihotzetan.

5

Baionatik Bilborat
herri bat karriketan,
Baionatik Bilborat
harriak higitu nahian.

Baionatik Bilborat
gogoan euskal presoak
Baionatik Bilborat
mugi daitezen harriak.

Baionatik Bilborat
oihu bera bidean,
Euskal Herri maitean
piztu zaigu esperantza.

Bardoitzako Anderea – 2014

doinua: Zibilak esan naute

1.- Goizeko zortzietan

ginen gu abiatu

Bardoitza ikustera

bidea ginuen hartu.

Lapurditik Gipuzkoara,

Nafarroan gero sartu,

Olazti herritik gora

Urbasara heldu.

2.- Lagun franko ginaden

espedizio horretan,

Bardoitzara iristeko

ginen irrikitan.

Otxoportilloko bidetik

bihotza sugarretan

ta azkenik ikusteko

irudia harri xurietan.

3.- Bardoitzako Anderea

jarri diote izena,

gure arbasoek egina

ordokian dena.

Zeru ta lurren artean

kokaturik dagoena,

iraganeko altxorra

topatu duguna.

4.- Gure begien aurrean

han zen irudia,
zerutik ikusteko,
bera da ludia.

Gure zaharrek bazekiten
zein den giza bidia,
harri xuri horietan
zuten idatzia.

5.- Ekiari begira

bizia aurrera,
heriotza gibelean
ilunaren aldera.

Zeru-lurrak bildu zituzten
Bardoitzako ordokira,
Amalur eta Mari
euskaldun gogora.

6.- Urruneko mendietan

sorginak kantari,
bi eskuen alboetan
dira bi zutarri.

Arrano Beltza dugu hegaka
askatasun aldarri,
Bardoitzako Anderea
lurraren zaindari.

7.- Hankak zabalik ditu,
erditzen da ari,
Amalur haur minetan,
ekia dantzari.
Ilargia dugu lotan,
gauaren gidari,
itsaso urrunetan
esperantza kari

8.- Lapurditik joan ginen,
bihotza alegera,
eta han gurtu ginuen,
euskaldun antzera.
Orain denok badakigu
Urbasa aldera
joaiteko behar dela
izan sinesbera.

9.- Amalurren alaba
zaitugu Eki,
bizitzaren jainkosa,
hala zira, baiki!
Euskal Herri gurean
gurtzen dugu beti,
zure oroitzapena
hil da maleruski.

10.- Berpiztu beharko dugu

Mariren hazia,

gaurko Euskal Herria

da arras gazia.

Izarretan idatzia

da zure grazia,

belaunaldi berrian

ernaltzen hasia.

Bardoitzako Mariri

Bizitza eta heriotzaren sekretuak
hire baitan biltzen ditun,
sortzearen eta hiltzearen misterioak
hiregan gurtzen ditinagu.
Hi izan hintzen bizi-iturri
aro zaharretan,
eta gaur ere, bizi-hats,
bizi-nahi eta bizi-bide zabala haiz
gure barrenetan.

Hire burua, hire gogoa
mendebaldeari daukan begira,
heriotza eta bizi berri baten lehen urrats
den ilargiari begira,
Ilargi, Iretargi, Ilazki, Argizagi
baitun hire geroa,
bizi-gurpilaren azken eta lehen bulkada.

Alua, hire alu emankorra,
izaki eta gizaki ororen sehaska miresgarria,
ekialderi daukan begira,
Eki distiratsu eta bizi-emailean itzal.
Aitzinean, aurrez aurre,
Putxerri mendi sakratu zaharra dun,
hire zango zabalduen artean
erakusten dunan bizi-hegalia.
Haratago ditun, ainitzez haratago,
urruntasunean biziki urrun,
lanbro eta langarren artean ezkutaturik,
Ama Itsaso zahar, zabal eta mugagabea.

Urbasako Bardoitza ordokian itsatsirik hago,
Amalur babeslearen kolkoan barreiatu-rik,
bertako kare-haitz zuri-zuriez marraztu-rik,
gure arbasoen beso-eskuek
begirunez eta itxaropenaz irudikatu-rik,
Euskal Herriko zero aldakor eternalari begira
marraztu haute,
eguneko eguzkiari
eta gaueko ilargiari eta izarrei so.
Eguk hastapenetan, Ortzik gero,
hire begirada lausotu diton,
hire begitarte ferekatu,
hire etengabeko erditzea argitu.

Euskaldunon sekretuen gordelari haugu, Mari,
gure arbasoek bizitutako aro zaharren lekuko,
gaurko amildegi sakonaren jakile,
euskal etorkizun aberatsaren piztaile.
Ama haugu, Mari,
ama, amaxi, emazte, alaba eta alabatxi.
Hiregan dinagu gogoeta,
hirekin dinagu egiten amets,
hi haizelako gure bilakaeraren
ikus-entzule mutu,
gure izatearen aldarri,
zeruko izarren artean
dir-dir, keinuka ari zaigun jainkosa.

Hi izan hintzen lehen,
orain ere bahaiz
eta gero haiz izanen
iturri eta ibai kantarien uretan,
mendi eta basoetako argi-ilunetan,
soro, zelai eta pentze berdeetan,
itsaso zabaleko aparretan,
zeru urdineko izarretan,
gure bizi-gogo eta bihotzetan,
eta baita ere, nola ez,
euskaldunon odol eta ametsetan,
askatasuna errotik maite duen
Herri kementsu honen
egitasmu eta esperantzetan.

Begiraleak, erein eta sortu

I

Donibane Lohizunen sortua,
euskara eta euskal nortasuna
galtzen hasiak zirelarik.
Maidalena Jauregiberri, Elise Aramendi.
Maidalena Brevet eta Antoinette Lakarre
emazteki kementsuen gogotik.

Orduz geroztik dugu Begiraleak
Lapurdiko itsas-hegian,
itsasargi, bidegile
eta euskal haziaren eraile.

Erein eta sortu,
zaindu eta zabaldu.

II

Gogoa, lana eta kemena
biltzen dira Begiraleak elkartean,
hor izan dira lagun eta langile
Piarres Lafitte eta Xabier Iratzeder,
Piarres Larzabal eta Telesforo Monzon,
Betti Betelu eta Xanpun.

Dantzak, kantak eta usaiak,
bertsoak, gastronomia eta antzerkia,
gorputza eta arima,
bizi-poza eta bizi-nahia.

Erein eta sortu,
zaindu eta zabaldu.

III

Donibanen ez dugu aisa,
erdal enbatak indarrez jotzen du
baina hor dira, gaur egun ere,
betiko kemenez, betiko gogoaz,
gizon eta emazte,
zahar, haur eta gazte.

Hor ari dira lanean Begiraleak,
sortzen, egiten, zaintzen,
burutzen, gidatzen, begiratzen,
euskal hazia itsasaldeko lurretan ereiten.

Erein eta sortu,
zaindu eta zabaldu,
iraun eta irabazi.

Belaontzia

William Blake

Itzulpena: Joseba Aurkenerena

Hondartzan nago, zutik.
Goizaldeko haize leunaz
belaontzi bat igarotzen da;
ozeano alderantz doa.
Edertasuna da! Bizitza da!
Hari begira lotzen natzaio,
hodeiertzean desagertzen den arte.

Nire ondoan den baten batek
Joan da! ---erran du.
Joan al da? Norantz?
Nire bizitzatik joan da,
besterik ez!

Haren masta beti bezain garaia da,
kroskoa aski sendoa dauka
eta haren izate osoa
eramateko modukoa dirudi.

Nire bizitzatik desagertu da,
baina desagertze hori
niri dagokit,
ez belaontziari.

Nire ondoan den baten batek
Joan da! ---erraten duen une berean,
beste zenbaitek hodeiertzean
agertzen dakusate.,
eta beraiengana hurbiltzean,
Heldu da! ---diote,
bozkario handiz.

Horrelakoa da heriotza.
Ez dago heriotzarik,
bi ertzetan dauden biziak baino.

Bizitza ametsa

(Ixabel Sarasolaren gorazarrez)

doinua: "An hini a garan" kantu bretoia

1.- Sortu orduko badoa
bizitzaren uretan
gizakion bidea
ixil-ixilkan.
Herioren besoetara
denok joango gera,
Herioren besoetara
guztiok biltzera.

2.- Errenteriko alaba,
Lezora ezkondua,
Gaintzan egin du kabia
eta bere sendia,
Arantxa eta Josetxo,
Jokin eta Karlos,
lau seme-alaba
eta Joxe senarra.

3.- Baserrian badira
neke, lan eta penak,
Jaunak bedeinka dezan
Ixabel Gaintzakoa.
Beste bizirako
dihoan bidea
zeharka dezala
Ixabel gureak.

4.- Adiorik ez zuretzat,
bizirik egongo zera,
denon bihotzetan,
Gaintzako sukaldean.
Adiorik ez zuretzat
ta muxu haundi bat,
adiorik ez zuretzat
ta beti arte haundia.

Bizitzaren katea

laz, aurten, geurtz.

Atzo, gaur, bihar.

Arbasoak, gurasoak, seme-alabak.

Haiek, gu, zuek.

Izan zirelako gara,

garelako izanen dira.

Izan ziren, beraz, bagara;

bagara, beraz, izanen dira.

Amalurretik iturria,

iturribegitik erreka,

errekatik ibaia

eta ibaia itsasora.

Amaren sabeletik haurra,

haurraren gorputzetik

gaurko gizona edo emakumea,

eta biharko aitatxi-amatxi zaharra.

Arraultzetik txita, adarretik hostoa,

hodeitik euria, berotik uzta

kimu berrietatik landare berriak,

landare berrietatik lore ederrak.

Etengabekoak dira izadian,

bizian, dakuskigun adibideak.

Egunerokoak darakuskiguna

dugu bide zuzena.

Gogotik ezagutza,
ezagutzatik jakituria.

Maitasunetik elkar-bizitza,
elkar-bizitzatik kimu berriak.

Sugeak, behin eta berriz, isatsa jaten du.
Mateotxistu, apez ehiztaria, hor dabil,
nehoiz harrapatuko ez duen erbiaren gibeletik,
korrika, lasterka, antxintxika..., baina ezin harrapatuz.

Katea betidanik daukagu, betirako da.
Katebegiak dira aldatzen direnak,
gure artetik desagertzen direnak,
joaten eta berritzen direnak.

Eta gu denok, kate eternal horren
katebegiak gaituzu,
hazten eta berritzen ari garenak...
desagertzen ari garenak, hiltzen ari garenak.

Biziak heriotza dakar eta heriotzak bizia.
Kateak hor dirau, betidanik eta betirako.
Zen, da eta date,
izan, izaten eta izango.

Ekiaren eguna

doinua: San Joanen zortzikoa

Gora ekiaren
egun haundia!
Gora ekia!
eta gora bizia!

Gora ekiaren
egun haundia!
Gora ekia!
eta gora bizia!

Lurraren alaba,
jo ezazu gailurra!
Zeruko gaina
hortxe baita.

Lurraren alaba,
jo ezazu gailurra!
Zeruko gaina
hortxe baita.

Lizarra altxatu!
Etsaia uxatu!
Sugarrek dute
iluna argitu.

Ekibegia zeru gorenean

doinua: Solferinoko itsua

I

Ekia dabil zeru gainean
egun luzea ekarriz,
ibil dadila hodei artean
iluna betiko igorritz,
iluna betiko igorritz.

II

Ekibegia ortzi handian,
gizona berriz lurrean,
jainkosa ederra distira artean
su gurpilaren bidean,
su gurpilaren bidean.

III

Gauean sua piztuko dugu
jainkosaren izenean,
garbi ditzala gaitz eta okerrak
ilargiaren azpian,
ilargiaren azpian.

IV

Dantza-jauzika suaren gainean
indar gaiztoak bidaliz,
kanta dezagun denok batera
bihotzez eta eztarriz,
bihotzez eta eztarriz.

V

Eki-lorea ate buruan
sorgin zitalak uxatuz,
eritasunak ta heriotza
gure artetik bialduz,
gure artetik bialduz.

VI

Udagoiena zaigu iritsi,
urtero da hemen guretzat,
Eki jainkosak eman diezagun
osasun ona denontzat,
osasun ona denontzat.

VII

Egun ta gaua, zuri ta beltza,
ilargia eta ekia,
biziarentzat ditugu biak
zorionaren ibaia,
zorionaren ibaia.

Errekari begira

I

Ura badoa,
etengabea badoa,
poliki, mantso, astiro...
baina badoa
itsaso alderantz.

II

Ez dirudi
etengabeko ibilaldi horretan
inoiz bukatuko denik.
Aurrera doa,
beti itsaso alderantz.

III

Hondoan ikus daitezkeen harriak
geldirik daude,
goroldioz estalirik.
Gaietik ura doa,
etengabea, itsaso alderantz.

IV

Ertzetako zuhaitzen adaxkek
ubidea dute estaltzen,
ezker eta eskuin aterpe emanez.
Haien gerizpean ura badoa,
uhain ttipiak eginez, itsasorantz.

V

Adaxketan txoriak dira kantari,
erreka era badoa kantari,
ura harrien gainetik doa,
murmurioen artean ura badoa,
kantuz doa itsaso alderantz.

VI

Ur gardenetan islaturik
nire pentsamenduak ditut ikusten,
gogoetak zaizkit ernaltzen,
eta urarekin batera badoaz,
badoaz bizitzaren itsasorantz.

Euskal sorginei

- Zuei

euskal mendietako

sorginei

.....

- Zuei

akelarreetan biltzen zineten

sorginei

.....

- Zuei

euskaraz mintzatzeagatik

erreta izan zineten

sorginei

.....

- Zuei

zuen bizimodua defenditu zenuten

sorginei

.....

- Zuei

euskal sinismenak gorde zenituzten

euskal sorginei!!!

- Eskeini nahi dizuet

ilargi beteko gau eder hontan,

zuen oroimenez, zuen omenaldiz,...

eta gure etorkizun askearen

itxaropenaz

burututako oroitzapen moduko hau.

Euskaldunon izarra

doinua: An hini a garan kantu bretoia

1.- Itsasoan barrena

do a bretoi ontzia,
mendebalderantza,
Euskal Herri alderat.
Hantxe ikusiko du
maite duen neska,
hantxe ikusiko du
euskaldunon izarra.

2.- Haizeek daramate

ontzia aitzina
eta izarrek diote
zoin den norabidea.
Hantxe ikusiko du
maite duen neska,
hantxe ikusiko du
euskaldunon izarra.

3.- Urruneko ahotsek

oroimena dakarte
eta oihartzunek
errepikatzen dute.
Laster ikusiko du
maite duen neska,
laster ikusiko du
euskaldunon izarra.

4.- Uhinek irauli dute

bretoi ontzi ttipia,

hondora eraman dute

amodio ezina.

Ez du nehoiz ikusiko

maite duen neska,

ez du nehoiz ikusiko

euskaldunon izarra.

5.- Ez da nehoiz iritsiko

euskaldunon lurrerat.

Kantuek eramanen dute

amodioaren ametsa.

Ez du nehoiz ikusiko

maite duen neska,

ez du nehoiz ikusiko

euskaldunon izarra.

Gaurko ezina biharko irria

- 1.- Milaka urte iragan dira
iduzkia sortu zenetik,
milaka urte iragan dira
goitik behera.

- 2.- Milaka urte iragan dira
iluna sortu zenetik,
zeruan izarren dirdira
pitztuz lurbira.

- 3.- Zeruetako jainkosa
ilargi miresgarria,
gaueko argi airosa,
argizagia.

- 4.- Gaueko hor dabil errenkan,
gaua berea baita,
bizitzaren bide luzetan
agindu nahian.

- 5.- Euskaldunon Mari handia,
ludia sortuz geroztik
berek ditu bizia,
ilargi eta ekia.

- 6.- Egu, Inko eta Amalur
zeruan dira dantzari,
Hodei, Ortzi eta Basajaun

oro ibiltari.

7.- Sugaar dabil tximist artean,
Eate haizeak ufatuz,
ortzantza Aitorren etxean,
hortxe kantatuz.

8.- Erleak dira gogo gidari
Ortzadarreko bideetan,
euriarekin gudan ari
azeri ezteietan.

9.- Laminak errekan kantari
urrezko ileak orraztuz,
orrazi emaile dugu Mari
eta lur beilari.

10.- Marik egin zuen euskara,
mintzaira guztiz ederra,
euskaldunei emana,
altxor zaharra.

11.- Askatasuna dugu maite,
tamalez kendu daukute,
baina, berreskura dezagun,
bedatsean date.

12.- Marik erakutsi bidea,
segi dezagun aitzina,
geroa naroa izanen da,
independentzia.

13.- Sorginak ari dira dantzan,
Akerbeltzen inguruan,
akernoa edalontzian,
poza bihotzean.

14.- Milaka urte iragan dira
iduzkia sortu zenetik,
gaur ezina den guztia
biharko irria.

15.- Milaka urte iragan dira
euskara sortu zenetik,
gaur menpe den Euskal Herria
aske date bihar.

Gernikaren gorazarrez

Hirurogeita hamabost urte igaro diren arren
euskaldunok gogoan atxikirik daukagu
zorigaiztoko apirilaren hogeita sei hartan
Gernikan egin zuten basakeria.

Arratsaldeko lau eta erdietan
gudako aingeru beltzak
Gernika aldera abiatu ziren,
bonbak gainezka zituztela barrenetan.

Hiru orduz, hiru orenez,
bonbardatu zuten Gernika,
hiru orduz, hiru orenez,
metrailatu zituzten gernikarrak.

Eta arratsa etorri zen,
inoizkoa baino ilunagoa zen arratsa,
eta hauts hodeiak joan ziren,
inoizkoak baino ilunagoak ziren hodeiak.

Herio hegaziak joatean,
herioaren hauts hodeia desagertzean,
Gernika azaldu zen, berriz ere,
oraindik ikusteko gai zirenen begien aurrean.

Hura zen hondamendia!
hura zen tristura eta sarraskia!
hura debakle eta triskantzak!
hura txikizio eta akabantza!

Gernika hila zen,
txikituta, birrinduta,
apur-apur eginda, desagertuta,
iduriz mapatik betiko ezabatuta.

Eta hondakinen artean,
kale izan ziren haietan barrena
odol erreka isurtzen ziren
sufrikariozko itsaso zabalera.

Sufrezko egurats kargatu hartan,
su, ke eta hautsaren artetik,
hizorian zen herri oso baten negarrak,
aieneak, suspirioak eta hasperenak.

Herio oihuak han-hemenka,
hurbileko senidea bilatzen duen garrasia,
hil-urren direnen kexa ozena,
semea hilotz topatu duenaren samina.

Hori ez da jadanik Gernika!
Lehen Gernika zen, orain infernua,
hilotzez beteriko eremu goibela,
gernikarren hilerri ankerra.

Milaka dira hildakoak,
nonahi pilatutako gorpuak,
milaka dira zaurituak,
oinazez blaituriko mamuak.

Bizirik iraun dutenak
erdi hilik kaleetatik barrena,
lagunak, senideak... bilatuz
minez josirik dabilta.

Zer dira horrela dabiltzan horiek?
Biziak? hilak? zaurituak? arima galduak?
Zer dira noraezean nekez mugitzen diren horiek?
Azken gernikarrak? azken bizidunak?

Eta mugagabeko sufrikario horretan,
erortzen ari diren azken etxe suntsituen artean,
neskatila batek bide bazterretik hartu duen loretxo zuria
ama zenaren gorpu gainean pausatzen du.

Loretxo zuri hori, neskabila dardarati hori
Gernika sarraskituaren isla dira,
hondakinetatik abiatuak
sortuko den herri eternalaren isla.

Gernika, Gernika!
Euskaldunen odolezko ibaia!
Gernika, Gernika!
Iraun nahi duen euskal hiria!
Gernika, Gernika!
Euskal Herri hilezkoen hazia!

Gero askea

...badator, badatorkigu,
...heldu da, heldu zaigu,
...badakargu,
nekez baina badakargu!

Haizeak belarrira xuxurlatzen digu,
bedatseko kimu berriak begibistan ditugu,
bihotza itxaropenez gainezkatu zaigu,
birikak aire berri garbiaz puztu.

Sufrikarioa eta odola gibelean
gera daitezen,
sufritu dutenak, bidean galdu ditugunak
gogoan atxiki ditzagun.

Aukera berriak azaldu zaizkigu,
xendra berriak zabaldu,
hautu berriak ditugu,
Euskal Herriak aitzina behar du.

...geroa badator, badatorkigu,
...askea heldu da, heldu zaigu,
...askatasuna dakargu,
nekez baina badakargu!

Goiz eder honetan

doinua: Qué linda está la mañana

1.- Goiz argi ta eder honetan
etorri naiz zu agurtzera,
izarren arteko gaua
ilunpeetan uztera.

2.- Hodeiek eraman naute
zure etxeko atarira
eta zu bertara atera
nerekin besarkatzera.

Errepika:

Zatoz, bai, zatoz nerekin!
Goizaldia esnatu da,
xoriak dira kantari
ta iduzkia goian da.

3.- Bidean barna joan gira
eskutik estekaturik,
irria gure ezpainetan,
bihotzetan aterpeturik.

4.- Mendietako etxoletan
eginen dugu kabia,
zuhaitz ederren artean
hantxe gure familia.

Errepika:

Zatoz, bai, zatoz nerekin!

Goizaldia esnatu da,

xoriak dira kantari

ta iduzkia goian da.

5.- Jainkoak dauku emanen

seme-alaba ugari,

bizia da loratuko

ta hegaliak ageri.

6.- Amodioa da piztu

gaur gure ametsetan,

iraun dezan betiko

ernai gure bihotzetan.

Errepika:

Zatoz, bai, zatoz nerekin!

Goizaldia esnatu da,

xoriak dira kantari

ta iduzkia goian da.

Gudronezko sugea

Azkenean etorri da,
zorigaitzez iritsi zaigu
gudronezko sugea,
asfaltozko heriotza.

Urruñako autobidearen irteera
ttipia omen zen,
arriskutsua zela zioten,
eta horregatik
bazterrak dituzte suntsitu,
belar soroak txikitu
eta gudronez bete.

Larrea etxalteko laborariek
ohiko belardietatik
urrundu behar izan dituzte behiak,
gorozetan zizareen xerka
zebiltzan kurrilo ugariak
aideratu dira, uxatu dituzte.
Elikagaia beste nonbait
xerkatu beharko dute
hemendik aitzina.

Parean dugun etxeko leihotik
ikusten dugu triskantza,
entzuten dugu sugearen etorrera,
usaintzen dugu mundu baten amaiera.

Hor dabilta langileak

kasketa buruan, txaleko horia soinean.
Hor dabilta makinak,
soro eta belazeak betiko hondatzen,
orain arte berde izan dena beltzatzen.

Negar malkoak lerratzen zaizkigu
masailetatik beheiti,
ederra zena itsusturik eta
bazka zena asfalto bihurturik
ikustean.

Eta kexu denari
ertzoa deitzen diote,
gibelkoia, erromantiko zoroa.
Aurrerapenaren izenean
dena da zilegi,
dena egiten ahal da.
Aurrerapenaren aldarean
Soro eta zelaiak,
zuhaitz, mendi, bide eta errekek
ditugu sakrifikatzen.

Norat doa gizakia?
Zer espero du ama-lurraren aldetik?

Hodeiertzari begira Nanoen Bordako muinotik

1

Eguna bukatzeaz da

eta gauari deika.

Arratsa da nagusi,

iduzkia lotara doa

bere amaren kolkora.

Ama-lurra erne dago,

goxo eta harkor,

iduzki alabaren aiduru.

2

Ilargia ere laster da

zeruan agertuko.

Iduzkiaren ahizpa,

Ama-lurraren beste alaba,

zeruan da nagusituko.

Egunaren akabera da,

gauaren sortze berria,

Gauekoren tenorea.

3

Nanoen Bordako muinotik

larreak, pentzeak eta baserriak

ditugu ikusten.

Hodeien erresuma gure gainean dugu

eta sasiaren erresuma gure oinen azpian.

Eta gu hor gira sasietatik

ikusmena lausotzen zaigun

hodeiertzari begira,

Lur, su, aide eta ur,
Mari, Egu, Hodei eta Sugaar,
ez da nehoiz hasierarik izan,
ez da nehoiz amaierarik izanen,
eta neurgabeko denbora horretan
izan da euskara,
izan gira euskaldunak.
Ama-lurrak babes gaitzan betiko.

Ihiztari Beltzaren kantua

Doinua: Filipinetako azkenak

1.- Nora hoa,

zizpa hori eskutan?
Haizea badabil,
alde batetik
bestera etengabea.
Haizea badabil,
alde batetik
bestera etengabea.

2.- Nora hoa,

zakurrak hartuta,
mendietan barrena,
erbien gibeletik
zizpa eskutan jarrita?
mendietan barrena,
erbien gibeletik
zizpa eskutan jarrita?

3.- Nora hoa

Ihiztari Beltza?
Bideetan barrena,
korrika, lasterka,
erbiak iheska dabilta.
Bideetan barrena,
korrika, lasterka,
erbiak iheska dabilta.

4.- Nora hoa
lainoen azpian?
Eatek du ufatzen,
orbela mugitzen,
zuhaitz handien artean.
Eatek du ufatzen,
orbela mugitzen,
zuhaitz handien artean.

5.- Nora hoa?
Harrapatuko al duk?
Lehena eta oraina,
orain eta geroa,
atzeman ezinak dituk.
Lehena eta oraina,
orain eta geroa,
atzeman ezinak dituk.

6.- Nora hoa,
erbiaren atzetik?
Zizpa eskuan harturik,
orak unaturik,
geroaren gibeletik?
Zizpa eskuan harturik,
orak unaturik,
geroaren gibeletik?

7.- Nora hoa
euskal mendietan?
Ez hadi akitu!
Ez hadi gelditu!
Jarrai mende luzetan!
Ez hadi akitu!
Ez hadi gelditu!
Jarrai mende luzetan!

Ilargi amandrea

Gaueko erregina,
iluntasunetako printzesa,
euskaldunen amandre zaharra,
nire urrats galduen
lagun nekagabea.

Zuri esker,
maitasuna dut ezagutzen,
zuri esker
edertasuna dut miresten,
zuri esker
dut ikasi bizitzaren pozaz gozatzen.

Nire bideetako argia,
nire malkoen adiskide isila,
nire poz guztien gidaria.

Hori dena zira zu niretzat,
euskaldunon ilargi amandre zaharra.

Inaute

lho, iyo, ino
ihote, iyote, inote
ihau, iyau, inau
ihaute, iyaute, inaute
ihauteri, iyauteri, inauteri
hitz batez:
hartzaro.

Hartza negulotik da iratzartu,
ama-lurra zaigu ernaldu,
ekia da zeruan indartu,
uztak dira ugari sortu,
gizakiok badugu zertaz elikatu.

lho, iyo, ino
ihote, iyote, inote
ihau, iyau, inau
ihaute, iyaute, inaute
ihauteri, iyauteri, inauteri
hitz batez:
hartzaro.

Ziklo berrian gara sartu,
mendietako elurrak dira urtu,
urtea zaigu biziberritu,
bedatse ederra zaigu piztu,
bihotza zaigu berriro poztu.

lho, iyo, ino
ihote, iyote, inote
ihau, iyau, inau
ihaute, iyaute, inaute
ihauteri, iyauteri, inauteri
hitz batez:
hartzaro.

Maskarada herriz herri dabil Xiberoan,
Miel Otxin eta Ziripot Lantzeko plazan,
joaldunak Ituren eta Zubietako bideetan,
momotxorroak Altsasuko odol putzuetan,
mozorrodunak Tolosako kaleetan.

Urte, elurte, eurite
Eate, inauste, inaute
suberri, ekiberri, eguberri
haziberri, bideberri, urteberri
bedatsaro, ereintzaro, biziario
jaiaro, iraularo, uztaro.
Joan zaigu Olentzaro,
joan zaigu Subilaro
eta jin zaigu Hartzaro.

Iratzederri

Iratzeder, Iratzeder,
Jainko deiaren eramaile,
euskal aberriaren sustatzaile,
euskararen ekintzaile.
Iratze gorrietan sorturiko izarra,
itsas gesaletan blaitutako donibandarra,
zu izan zira sua eta garra,
Lapurdiko gidari suharra.

Gizon ona, euskaldun sutsua,
euskaltzale handia, abertzale gartsua.
Hori izan zira gure artean,
horrela zaitugu oroitzapenean.
Gurutze sainduari emana,
euskara zaharrari buru-belarri
zerbitzari gartsu eta fidel izana.

Joan zira gure artetik,
jadanik ez dugu zure
mintza goxoa entzuten.
Zu gabe Belok ixilik dago
Euskal Herriarentzat,
arrozturik, mutu.
Ez dizute maite zenuen
mintzairaz agurtu,
ez diote herri zahar honi
errespeturik agertu.
Haatik ez dute
zureganako dugun
amodioa lehortu.

Iratzeder, Iratzeder,
izan zaitez beti gurekin,
maite zenuen Donibane Lohizuneko uhainetan,
Larrun menpeko belar-soro berdeetan,
euskaldunon kantu eta dantzetan,
antzezlan, bertso eta olerkietan.
Zauden tokitik,
Euskal Herri gaineko
izarrez beteriko zeru horretatik,
izan zaitez
euskal arimaren gordari,
herri zahar hau askatasunerantz
daraman bidearen beilari,
Lapurdiko euskara eta
euskaldun guzien betiko zaindari.

Itsasoko olatuetan barrena

Itsasoko olatuetan barrena
dantzan dabilen botila
da gure Herria,
haizeek iragan ilun batetik
etorkizun argi batera daramatena.
Orain hitsa ahantzirik
salbatuko da gure botila.
Ez du itsas-hegiko labarretan joko,
ez da betiro ozeano zabalean
noraezean ibiliko,
askatasunezko hondartzetara
iritsiko da
eta bertan da gosoki baratuko.
Hori Euskal Herriaren
Hegoa eta Iparra biltzean
gertatuko da.
Olerki hau horretaz zinez
sinesten duten ororentzat
egina da.

Izadia beti berritzen ari

Garai ilun zaharretatik
Ezagutu dugu,
haren baitatik sortuak gara,
haren kolkoan
bizi izan gara beti.

Hor zen,
hor da
eta hor date.

Sehaska eta bizi-iturri zaitugu,
Ama eta sortzaile,
Hasiara, oraina eta geroa,
izaki guzti-guztien garapen eta bidea,
bizidunon geriza eta aterpea,
materiaren iturburu eta itsaso zabala.

Hor zen,
hor da
eta hor date.

Hamaika urtetan baliatu dugu,
Hasieratik dugu ustiatu,
Eta orain badirudi
behar dugula sarraskitu.

Etengabe ari gara hondatzen,
jadanik ustiapen maila guztiak
ditugu gainditu,
eta, hala ere,
horretan darraigu,
izadiari bereak eta bost galdatzen,
ezinezkoa dena eskatzen,
izarbela hondamendira eroaten.

Hor zen,
hor da
eta hor date.

Gizakiak jainko nahi du izan,
Gizakiaren diru-nahiak ez du mugarik,
bereak bere nahi ditu
baita bereak ez direnak ere.

Betirako dela pentsatzen du,
izadiaren errapetik
gero eta gehiago
ahal duela zurrupatu.

Eta horretan ari da,
horretan dabil gau eta egun,
etengabeki,
atsedenik eman gabe.

Hor zen,
hor da,
eta hor date.

Denak du bere muga,
orok du bere amaiera,
eta Amalur haserre dago,
izadia matxinatzen ari zaigu,
izarbelaren oreka xerkatzen du.

Gizakia da haren oinazeren iturri,
gizakia da suntsitzaile eta gupidarik gabea.
Izadiak denok berdinduko gaitu,
izadiak osagai ororen oreka du ekarriko,
eta horretan ere, gizakiaren gainetik da igaroko.

Izadia
hor zen,
hor da
eta hor date;
gizakia da
izanen ez dena.

Iz-etik hondamendira ote?

I

Iz, izan, izar

izotz, izaro, izaki, gizaki.

Iz-etik sortu ginen,

iz-etik urera, uretik lurrera

eta lurretik sortu zen izakia,

lurretik sortu zen gizakia.

“Izan zirelako gira,

girelako izanen dira”

erran zuen behin olerkariak.

II

Ur, elur, zur

hezur, lur, lurtar, amalur.

Iz ur egin zen

eta ur elur, lur.

Ura izan zen bizigai lurrean,

urak zituen sortu indarra eta kemena,

urak urratu zituen bideak eta zelaiak,

haranak, ordokiak, eta ibarrak,

urak estekatu zituen mendiak.

III

Hitz, hitz egin, hiltun

hizketa, hitzaldi, hizkera, hizkuntza.

Iz-etik hitzera,

hitz, ele, mintzoa, berba.

Hitzak gizakia zuen moldatu.

Era, euskara, erdara, mintzaira,

euskara, euskaldun, Euskal Herri

Hitzak zituen gizon-emakumeak lotu,

euskarak zituen euskaldunak sortu.

IV

Har, harri, harridura,

harrigarri, harkaitz, harresi, harrijasotzaile.

Har-etik harrira

eta harritik harresira.

Harria bilakatu zen babes eta aterbe,

harriz egin ziren bordak eta etxeak,

gizakiak harria lanabes zuen bihurtu,

harriak gizakia zuen indartu,

harrizko herria zen sortu.

V

Herri, herritar, herrikide,
herrigabe, herrimin, herribide, aberri.
Eta harria herri egin zen,
Harri eta Herri,
Harrizko Herri hau,
Euskal Harria, euskararen herria
kantatu zuen Gabriel Aresti handiak
eta Jurgi Oteizak gogoeta hori
harrian zuen landu.

VI

Mun, munto, muino,
mendi, menditsu, mendikate, hondamendi.
Herriak mun-etara ziren igo,
mendietan harriz ziren gotortu,
iturri eta erreken sorbegietan zuten edan,
euskara herrietara zuten eraman,
amalurra euskaraz zuten jantzi,
mun, munto, muino, mendi
gerizpe zena ez dadin bilaka hondamendi.

VII

Hil, hilabete, hilgai,
erail, hilezkor, hilezin, (h)ilargi.
Hastapenetan zen iz,
bizia zena gero zen hil,
hasiera zuenak amaiera zuen ekarri,
hilezina zena hilezkor bihur bedi!
Gizakiok heriotza zor diogu biziari,
noizbait sortzen denak noizbait beharko du hil,
euskara, Euskal Herria,... euskaldunak ez ditzala erail!

VIII

Iz, izan, izaki, gizaki.
Lur, elur, lur, amalur.
Hitz, hizketa, hiltun, hizkuntza.
Har, harri, harkaitz, harresi.
Herri, herritar, herribide, aberri.
Mun eta hil, XXI. mendea
ez bekigu euskaldunoi bilaka
ez akabera, ez hondamendi.
Bizi bedi euskara!
Bizi bedi Euskal Herri!

Joanes Zuhigaraitxipi kortsarioaren kantua

doinua: Gartxot koblakariaren kantua

1.- Oskorria zabaltzen da
itsasoan,
euskal mutilak ontzian
badoaz urrunera.

2.- Lapurdiko portuetan
dira negarrez,
neskak eta aita-amak
agurra eginez.

3.- Haizeak betetzen ditu
ontziaren oihalak
txopatik du bultzatzen
itsaso zabalera.

4.- Egunak iragan dira
ta ez alferrikan,
gizonak dira begira
zilarrezko itsasoan.

5.- Askatasun iduzkia
hegoien artean,
euskaldunen turutak
olandresen ibarran.

6.- Zuhigaraitxipi haundia
etsaiei oldartzen,
bolboraren usaina
mutilen bihotzetan.

7.- Hendaiarraren itzala
aginte-zubian.
Aupa euskaldun mutilak!
Garaipena gurea da.

8.- Presta itzazue ezpatak
eta arkabuzak,
olandresak jakin dezan
euskaldunak girela.

9.- Suzko lainoek estaltzen
dute itsasoa,
kainoien burrunba
urrundik entzuten da.

10.- Gizonak dira borrokan
su ta garretan,
ezpatak eskuetan,
nonahi etsai odola.

11.- Urdina zen zeru ederra
orain da gorria,
lano zegoen itsasoa
herioz jantzi da.

12.- Mutilak erortzen dira
odol putzuetara,
Joanes kapitain haundia
beti borroka erdian.

13.- Orenak iragan dira
triskantza horretan,
baina euskaldun mutilak
garaitzen ari dira.

14.- Kapitain olandresa
dute kolpatu,
lurrera erori da
etsaien bandera.

15.- Zuhigaraitxipi haundia
deika ari da:
Aitzina euskal mutilak!
Garaipena gurea da.

16.- Urruneko itsasoan
isiltasuna,
Lapurdiko itsas gizonak
Irabazle dira.

17.- Uhain basa gainetik
ekaitz betean,
itzulbidean badoa
euskaldunen ontzia.

18.- Haizeak ufatzen du
indar beteaz,
ontziaren oihalak
harro-harro dira.

19.- Denbora azkar pasatzen da
euskal ontzian,
haizeek baitaramate
Euskal Herri alderat.

Joseph Abeberri auzapez ziburutarraren omenez eta oroitzapenez

Arrangoitzeko hazia
larogoita hamabostean sortua,
herritarren artean hezia,
besteen zerbitzuan ondua
giza baloreetan hasia,
aita-amen goxoan gizondua,
zapalketa ororendako hesia,
bizitza osoan izandua.

Aita zuen maisu eta bidelagun,
gizon eta emazteen libertate ikur,
askatasun eza ez hemen eta ez inun
jasaten ez zuen gizon leun.

Joseph izan zen auzapez gisako eta
Ziburuko herritarren itxaropen eta
nazi eta heien lagunendako aurkari zital
borrokaren bidean, ez eguzki eta ez itzal.

Erresistentzian zen sartu buru-belarri,
borrokalari ainitzen bizia salbatu zuen sarri,
eskuindarrez gainezka zen gizarte hartan harrigarri,
Ziburuko altxorrean ezkerreko perla eder eta zoragarri.

Etsaia erne zen eta aiduru,
mendekuz eta esker txarrez mukuru,
Abeberri zeukaten heien amorruaren buru,
hori zuten, bederen, uste eta aburu.

Zakur amorratuek zuten atxilotu,
Baionako jendarmerian egurtu eta txehetu,
herio-treinean Baionatik Austriara bialdu,
berrogoita lauko azaroaren 18an zioten bizia kendu.

Olerki honen bidez nahi zaitut oroitu
eta zure lan handia bihotzez eskertu,
zu bezalako gizonak behar ditugu goratu
ez daiten nehoiz holakoak berriz gertatu.

Korrika 2015 Urruñan

Urepeletik dator,
Xiberoa eta Baxenabarre gibelean utzi ditu,
Nafarroako eta Lapurdiko lurak zeharkatu berri ditu
eta Gipuzkoarako bidean
Urruñara heldu zaiku.

Badator eta badoa
19. Korrika,
Badator eta badoa
Euskal Herri osoa
euskarazko harrabotsez betez,
euskaraz bizi nahi duen herri
honen gogoa piztuz,
eta aske eta batu bizi nahi duen
ama-lurraren bihotza
esperantzaz indarberrituz.

Korrika dator,
Korrika heldu zaiku
baita Urruñara ere.
Garaia da euskaldunok
aitzina egin dezagun,
EUSKARAREN ALDE EGOTETIK
EUSKARAREN ALDE EGITERA PASA GAITEN.
Geroa euskaraz dator,
geroa euskaraz jantziko da,
Euskal Herriak euskaraz bizi nahi baitu.

Korrika dator,

Korrika heldu zaiku

baita Urruñara ere.

Txupinazoa botatzeko ohorea

eskaini didazue

eta bihotzez eskertzen dizuet.

Baina jakin, denok dakigu

Urruñan izan direla eta

direla gaur egun ere

Euskaltzale handiak. Beraiei gure esker ona!

Ez dut ahantzi nahi

zendu berria dugun

Daniela Albizu euskaltzale handia.

Dagoen tokian dagoela,

ziur naiz gaur Korrikan

ibiliko dela, gurekin batera.

Aupa Daniela!

Ez zaitugu ahazten.

Beti egonen zira gure artean,

Urruñako plazan, herriko bestetan,

mutxiko edo fandangoetan, Sokorrin,

euskararen aldeko agerraldi guzietan,

zanpatuaren aldeko ekitaldietan...

Muxu handia zuretzat!

Korrika badator, korrika badoa.

Txupinazoa ere badator.

Euskarak Euskal Herri osoa

alaitasunez eta kolorez

jantzi dezan.

Gora euskara, gora Korrika

eta gora Urruña euskalduna!

Kuxkuxtu, aldarria eta kantu

doinua: Pello Joxepe

I

Aspaldi huntan hortik dabilta
Kuxkuxtu txarangakoak,
besta eginez, nunahi kantatuz,
horiek dira heien lanak.
Gaur Nafarroan, bihar Lapurdin
baina beti alegerak,
San Ferminetan edo Baionan
ibiltzen dira urruñarrak.

II

Kuxkuxtu dugu Urruñakoa,
sortzez Herburu auzokoa,
euskal umore ta nortasuna,
besta eder ta gisakoa.
Horixe dugu gure artean
kuxkuxtarren lekukoa,
txaranga ederra osatzen dute
parrandarako nahikoa.

III

Ez da bestarik gure lurretan
Kuxkuxtu talderik gabe,
arratsez, gauez edo goizetan
beti kantuan dirade.
Giro ederra ezartzen dute
bazter guzietako labe,
horretarako abilak dira,
parrandazaleen bilgune.

IV

Luzaz ibili daitezela

gure artean kantatzen,

euskal arimak behar baititu

Kuxkuxtukoak, hain xuxen.

Libre nahi duen Herri honetan

kantua esperantza izan zen,

askatasuna atzeman artean

zuek kantuz, han ta hemen.

Mari jainkosari

Hedoietan barrena zabilta,
ortzadar koloreanizdunaren azpitik,
euskal lurraldeak,
lau aharik darraiaten suzko organ,
ekialdetik mendebalderantz igaroz.

Eskuan igitaia daroazu,
paparrean marrazturik
lauburu ezkerbirakari gorria.
Igitaiak hedoiak zabaltzen dituzu,
euria, txingorra, elurra sortuz
eta ama-lurrera ekarriz,
euskal herriak biziaz bustiz
eta zuri ederraz estaliz.

Bizia dakarkiguzu, Mari,
bizia zaitugu, biziaren ereile,
euskaldunon iragan, orain eta gero,
bizitza eta heriotzaren arteko zubi,
iraun nahi duen
Euskal Herri zahar honen
pizgarri, itxaropen eta amets.

Mariren itzulera

Doinua: Behin batean Loiolan

Gipuzkoako doinu zaharrear

1.- Urte zaharrak joan dira

ta berriak etorri,

euskaldunen indarra

ahultzen zaigu ari.

Non da garai bateko

mendietako Mari?

Non da garai bateko

jentilen Euskal Herri?

2.- Izadia maite dugu,

Lurraren haurrak gira,

Iduzki ta Ilargia

gure odolean dira.

Non da garai bateko

mendietako Mari?

Non da garai bateko

jentilen Euskal Herri?

3.- Antzinate zaharrear

Mari genuen gurtu,

Amalurren kolkoan

negua zen elurtu.

Non da garai bateko

mendietako Mari?

Non da garai bateko

jentilen Euskal Herri?

4.- Leize-zulo ilunetan

Hartza lagun genuen
ta basajaun sendoek
gidatzen gintuzten.

Non da garai bateko
mendietako Mari?

Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

5.- Guk ez genuen behar

ez urre, ez dirurik,
natura zen guretzat
bizi-ondasun bakarrik.

Non da garai bateko
mendietako Mari?

Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

6.- Larrunen ta Sokorrin,

Aiako Harri zaharrear,
bizi ziren jentilak

Bidasoaren ertzetan
Non da garai bateko
mendietako Mari?

Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

7.- Arrotzekin batera
ukazioa zen etorri,
sinesmen zaharra zuten
betirako ehortzi.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

8.- Mariren erresuma
zuten betiko ilundu,
gizakien bihotzetan
sos nahia zuten piztu.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

9.- Eate, Maju, Atarrabi,
Hodei, Gaueko, Itzularri,
Sugaar, Mikelats ta Mari
joan ziren itzuri.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

10.- Laminek galdu dute
urrezko orrazia,
sorginek ahantzi dute
Ortziren irrintzia.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

11.- Hauxe da hondamena,
hauxe dugu tristura,
gaixo euskaldunak!
esklaboen mentura.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

12.- Gure mintzaira zaharra,
Marik eman euskara,
ainitzek ahantzi dute,
hau da gure akabera!
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

13.- Larrungo mazeletan,
pottoka ta ardien bila,
oraindik aiduru dugu
Altzateko Jaun jentila.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

14.- Euskal makila eskuan,
Mari handiak utzia,
bihotzean sugarra,
zain dauka gure herria.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

15.- Iluna emeki doa,
heldu da egun berria,
ta euskaldun jentilenzat
gure ongi-etorria.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

16.- Larrungo gailurrean
Marik du piztu sua
ta askatasun haizeaz
marruz doa betizua.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

17.- Bizkaian ta Araban,
Gipuzkoan, Nafarroan,
Lapurdin, Xiberoan,
Nafarroa Beherean.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

18.- Euskaldun erraietan
pizten ari da garra,
ama-lurra askatzeko
nahia eta desira.
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

19.- Gure lur-itsasoetan,
euskal gogo-bidea,
dantzugu oihu bakarra:
Gora Euskal Herri askea!
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

20.- Berriz piztu dezagun
euskal sinesmen zaharra!
Mari izan dadila
bide-egile suharra!
Non da garai bateko
mendietako Mari?
Non da garai bateko
jentilen Euskal Herri?

Gure eskuan daukagu
askatzeko giltza,
laster izanen baita
euskaldunen garaitza.

Martin Perez Isasa gudari gaztea gogoan

Hodei artetik agertu ziren
burrumba handia eginez,
Durango aldera jausi ziren
izua zabalduz, beldurra emanaz.

1936ko irailaren 25ean izan zen
deabru beltzek hautatu zuten eguna,
Durango zigortuz nahi zuten
kikildu betiko aberri euskalduna.

Bonba zikinak jausi zituzten
kaleetan, Ezkurdi, geltokian...
jendea hiltzea bilatzen zuten
eta izua hedatu Euskal Herrian.

Horietako bonba batek eztanda
egin zuen Ezkurdi pilota-plazan
han gelditu ziren hilik, eztanda,
hamabi lagun, tragedia handia bazan.

Hegazkinak, behin eta berriz, ziren itzuli
bonba batzuen ondoren, besteak zituzten jaurti,
Durango gaixoa zen guztiz iraungi,
deabru beltzek heriotza zuten ezarri.

Durango haien ibilerak
ziren maingu eta galduak,
noranahi zihoazen iheska
heriotzatik alde egin nahian lasterka.

Balbe ankerra zegoen pozik
Durango ederra, Tabira zaharra,
larriki zen kolpaturik,
dena zen triskantza eta sugarra.

Ezkurdi frontoian erori zen bonba
izan zen aunitzen herio ekarle,
gure osaba Martin han hil zuena,
opari ustel eta samin emaile.

Martin gaztea zen eta arras ameslari
hemezortzi urteko gazte borrokalari
Otxandiano batailoiko kide eta gudari
une hartantxe frontoian pilotan zen ari.

Han utzi zuen gaztetasuna betiko,
hantxe eman zuen azken arnasa,
haren gorputz txikituta dugu lekuko,
Ezkurdin eman zuen azken hatsa.

Zenbat horrelako Durangon,
Gernikan eta Otxandion,
Amorebietan eta Bilbon,
etsai zitalen jukutria eta kapritxo.

Geroztik zenbat odol eta laino,
zenbat tortura eta espetxe,
zenbat zapalketa eta ukazio,
Euskadi ez zen ez aterpe eta ez etxe.

Urte luze hitsak igaro ahala
borreroa biktima omen da
eta biktima borreroa dala
diote, gezur handi galanta.

Zabal ditzagun begiak,
egin zigutena ez dezagun ahaztu
zabal ditzagun belarriak,
gurean justizia ez dezaten akatu.

Bizi bedi Euskal Herria,
euskaldunon etxe eta biltoki,
egin dezagun kabi berria
independentziarako bide egoki.

Mikel Kanpo Barandiaranekiko hil ondoko solasa

Mikel laguna,
hire heriotzaren berriak
ustekabeen hartu gaitik;
egia esan, ez genian espero.
Gaztea hintzen, sasoitsua,
biziaz betea, gartsua...
eta oraindino hire onena
ematerakoan hintzelakoan
geundean denok.
Baina Heriok,
berak jakinen dik zergatik,
goiz xamar deitu hau.

Biziaren bidean bazeudek
nehork ezagutzen ez dituen korapiloak,
nehork ulertzen ez dituen arrazoiak,
biziaren eta herioaren misterioak dituk,
eta gure buruan sartzen ez den
arrazoi ezkutu horietako bati jarraiki,
gure artetik eraman haute.

Hi Mikel, beti izan haiz gizon atxikia,
familiari, herriari, gizarteari...
Maite izan dituk bizia, izadia,
Euskal Herria, gizateria...
arrunt garbi baihuen inguratzen
eta egiten gaituen osotasunaren
ezinbesteko atalak zirela.

Gure artean bide laburra egin duan arren,
berrogeita hiru urterekin joan baihaiz,
hire bide hori urrats sakonez urratu duk.
Eta orain bidean bakarrik utzi gaitularik,
hik urratutako ildoak norabidea argituko ziguk.

Nehoiz ez diagu hire kemena ahantziko,
nehoiz ez zaiguk hire irribarrea itzaliko,
nehoiz ez diagu hire adiskidetasuna alboratuko,
hi noizbait loratuko den hazia izan baihaiz,
hire emaztearen, hire semeen eta hire lagunen
bihotzetan, behin eta berriro, ernalduko dena;
hi noizbait ama-lurra bustiko duen hodeia izan baihaiz,
ezagutu haugun guztion oroimenean
beti heze, epel, sendo iraungo duena.

Hirekin igarotakoak
gure barnean gordeta ditiagu,
hirekin bizitutakoek
oroitzapenean bizirik zirautek.
Negar malkoek gure masailetatik beheiti
irristatzen zaizkiguk errekek eta ibaiak bilatuz,
amorruek gure erraiak kiskaltzen ditik
hire joate goiztiarra ezin endeleгатuz.
Baina hi Mikel, dagoeneko,
horren ororen gainean hago,
ama-lurraren kolkoan goxo-goxo,
iragana, oraina eta geroa
nahasten diren bilgune magikoan,
biziaren eta herioaren korapiloa
askatzen den urruneko bidegurutzean,
elur zuriz estalitako

mendi gailur garai ederretan.
Eta handik begiratzen diguk,
hire begi bizi zorrotzez,
hire irribarre alaia
ezpainetan loraturik duala.

Begira ezak hire familia:
Mertxe ama, Zelia emaztea,
eta Txomin eta Beñat semeak.
Begira gaitzak hemen
utzi gaituan orok,
hire kemenaz, pozaz
eta bizinahiaz
indar gaitezen.

Baina zertarako gure hitz hauek?
Mintza dadin bizia,
mintza daitezen errekek, mendiak,
iturriak eta belar-soroak.
Etengabeko gurpila,
nehoiz hasi ez zena,
nehoiz ez duk amaituko.
Eta gurpil horren baitan,
bidearen bihurgunean,
gure zain egonen haiz hi, Mikel,
tinko eta alegera,
gogor eta kementsu,
goxo eta maitagarri,
biziaren bidea urratzean
beti egiten jakin duan bezala.

Euskal lurrak babes hazan,
euskaldunon jainko-jainkosek,
Urtzik, Marik, Mikelatsek, Hodeik, Eurik...
euren gerizpean har hazaten.
Hil, ez duk deus hiltzen.
Ez duk hiltzen eguna,
ez duk hiltzen iluna,
iragan baino.
Agur laguna,
agur urrats-kidea,
agur Mikel.
Egun handira arte!

Miñabaitako azken mugalaria

Urruñan sortua,
Miñabaita etxalde ttipian,
egunez artzain,
gauez kontrabandista,
bihotzez mugalari.

Arrotzek ezarri sasi-muga
ongi ezagutzen zuen
eta Hegoaldetik Iparraldera
ihes egin behar zuenarentzat
bilakatzen zuen askabide.

Antton Etxebeste urruñarra,
euskaldun gudari,
ehundaka iheslariren
aparteko mugalari.
Zu izan zira abertzaleentzat
gaueko izarra,
eguneko iduzkia.

Ziren zeruko izarren artetik
gida ezazu libertaterantz
gure ama Euskal Herria!

Nafar haizeak

Nafar haizeek ufatzen dute
Erresumako lurretan,
harkaitzak eta mendi gorenak,
dena kolpatzen zainetan.
Arrotz haizeak ixildu dira
mendialde ta Erriberan,
ixilik dira lotsaturikan
herria ukatu zutenak,
ixilik dira lotsaturikan
herria ukatu zutenak.

Tximist txar batek jarri zituen
agintarien aulkian,
orduz geroztik ditugu izan
boterea atxiki nahian.
Euskal izenak kendu zituzten
herri eta hilarrietan,
lotsarik gabe hor izan dira
lapurtuz hainbat urtetan,
lotsarik gabe hor izan dira
lapurtuz hainbat urtetan.

Bazen garaia, bazen ordua,
herritar zintzoen aroa,
mendi bazterrean sortu dira
garia eta garoa.
Printzesa zena korrika doa
euskal lurak utzirikan,
Burgos aldera doa lasterka

nafar dirua patrikan,
Burgos aldera doa lasterka
nafar dirua patrikan.

Bete dituzten haien sakelak
billetez eta urreez,
bete dituzte heien bihotzak
euskaldunekiko herraz.
Betiko zela pentsatzen zuten,
haiena zela erreinua,
bazter guztiak nahasi zituzten
haientzat gure erdeinua,
bazter guztiak nahasi zituzten
haientzat gure erdeinua.

Ikas dezagun anai-arrebak
zein den askapen bidia,
elkartasunaren hegaletan
egin dezagun kabia.
Gure arteko aldeak utzi,
egin dezagun bakia,
anaitasunak emanen digu
askatasun haundia
batasunak ekarriko digu
askatasun haundia.

Nafarroaren Eguna, askatasun habia

Hemendik, hortik, handik...

bideek Baigorriara daramate.

Hemendik, hortik, handik...

jendeak dira Baigorriara hurbiltzen.

Nafar, baxenafar, lapurtar eta zuberotar,

gipuzkoar, bizkaitar edo arabar

plazan dira bilduta jada,

kabalkada ederra hastear da.

Herriko Etxean ikurrina,

ondoan nafar bandera zaharra.

Nafarroaren Eguna jada abian da,

2014ko ezinbesteko hitzordua.

Anhauzeko joaldunak aitzinean,

Baigorriko dantzari trebeak segidan,

txarangak, musikariak, fanfarreak,

jendez gainezka dira karrikak eta plazak.

Eliza ondoko plazara dira arribatu,

Karmelean, Koldobike eta Gotzoneren irrintzinek

dituzte denak goxoki errezibitu,

Lakaren bertsoek digute denoi bihotza alegeratu.

Euskal dantzak, kantu alaiak eta jauziak

dira pilota plaza handiaz nagusitu,

aldarrikapenezko garrasi eta oihuak

dira denon bihotzez jabetu.

Han dira zahar-gazteak, neska-mutilak,
adiskideak eta senar-emazteak,
zuberotarrak eta bizkaitarrak,
zazpi euskal herrietatik joandako euskaldunak.

Euskararen doinu guztiak dira entzuten,
nafarrera kantaria, zuberera bitxia,
bizkaiera fierra, lapurtera alegera,
gipuzkera txistukaria eta baxenafar dantzaria.

Doinu ainitz kantu bakar batendako,
kolore ugari ortzadar aberatsarendako,
erreka eta ibai ugari itsaso handiarendako,
era guztietako euskaldunak aberriarendako.

Han ziren Elorri eta Mattin kantari,
Mikel eta Oiher dantzari,
Pettan eta Beñat soinu-jole,
Aña eta Ixabel jauzi-emaile.

Ondoren manifestazioa karrikaz karrika,
euskal presoan aldeko aldarriak,
afixak, txartelak eta oihuak airean,,
atxilo ditugun anaia-arrebak gogoan.

Xapito azpiko herri bazkarian
kantuak eta dantzak dira nagusi,
askatasun garaia iragartzen duten
elestak, solasak eta berbaldiak.

Erramun Martikorena, Mixel Bizkai,
Leitzako trikitixa eta Kuxkuxtu txaranga,
Laka bertsolaria, Karmele irrintzilaria...
dira euskal eragile eta gidariak.

Kanpoan kontzertuak, erromeriak,
parranda eta dantza agerraldiak,
jotak, fandangoak eta arin-arinak,
irabaztezin den herri honen bizi-hatsak.

Bizi dadin luzaz Baigorri!
Bizi dadin Nafarroaren Eguna!
Bizi daiten gaurko kanta, dantza, jauzi eta aldarriak!
Biharko askatasunaren aitzindariak.

Zuri Baigorri, ene kantua,
iragan hitsa bihur dadin etorkizun aberasgarri,
esperantza izan dadin libertate hegali,
Euskal Herriaren amets ororen kabi.

Noingo izar galdua

Noingo borrokaldian hil ziren nafar gerlarien gorazarrez.

doinua: Solferinoko itsua.

I

Haizeak dakar

Iruñea aldera

Nafar armadaren porrota,

harresietako

begiraleak

jadanik urduri dira. -2 aldiz-

II

Inda zaharretan

eta plazetan

solasaldi bakarra da.

Ama gaixoak,

emazte gazteak

ari dira negarretan. -2 aldiz-

III

Ordu luzetan

aritu dira

Noingo ordokietan,

zizpa ta kainoi

burrumba handian,

odola gora eta behera. -2 aldiz-

IV

Gure mutilen
oihu-irrintzinak
mendietan barna dabilta,
nafar gazteak
denon gogoan
dirade garaiezinak. -2 aldiz-

V

Atzoko poza,
askatasun hotsak,
gaur berriz dira goibelak.
Etsai ankerra
zaigu itzuli,
soldadu arrotzen lorratzak! -2 aldiz-

VI

Bide zaharretik
hurbildu dira
Iruñea hiriburura,
baso ta oihanak,
zelai ta ibarrak
espainiarren menpera. -2 aldiz-

VII

Erreinu zaharra,
zintzo ta ederra
etsaiez dugu gainezka.
Gure gazteek
ikusi dute
Noainen galdu den izarra. -2 aldiz-

VIII

Zeru ta lurrak
mututu dira
etsaiaren trumoiak,
bazter guztietan
hedatu dira
izua eta dardara. -2 aldiz-

IX

Ekarri digu
mezulariak
berri tristea Iruñera,
Noingo lurretan
erori dira
Nafarroa askearen banderak. -2 aldiz-

X

Gure gazteak,
nafar liliak,
lurrean hilik dautza.
Gure herriaren
amets guztiak
zapuztu ditu etsaiak. -2 aldiz-

XI

Noainen ez da
jadanik entzuten
euskaldunen irrintzina,
otsoen ulua,
beleen karraka,
nonahi dira zabaltzen. -2 aldiz-

XII

Iruñea osoa
zaigu ilundu,
jendea kanpora doa.
Etxeak hustu,
denok bidera,
eta ihesari lotu. -2 aldiz-

XIII

Burrunba handiz
hurbiltzen dira
arrotz gerlari harroak.
Hirian berriz
ezarriko dute
espainiarren malura. -2 aldiz-

XIV

Mende luzetan
entzunen dira
Noingo oihartzun tristeak,
erresuma galdu
ta askatasuna
doazi gainbehera. -2 aldiz-

XV

Herri honen patua,
beltz ta iluna,
noizbait argituko da.
Erreinu zaharrear
arrapiztuko da
euskaldunen odola. -2 aldiz-

XVI

Euskal Herriko
seme-alabak
poztuko dira bihotzez,
gure ama-lurra,
gure aberria,
berriz euskaldun libreak! -2 aldiz-

XVII

Eta egun handian,
denon gogoan,
Noainen hil ziren gazteak.
Nehoz gehiago
ez dadin gerta
amets gabeko gauean. -2 aldiz-

XVIII

Itxaropena
ez da galduko
gure etxe eta herrietan.
Oraingo hontan
nafar erresuma
libre izanen da betiko. -2 aldiz-

XIX

Esna gaitezen,
gaitezen erna,
geroa abantzu igartzen da.
Bildu gaitezen,
gaitezen elkar,
piztu da euskal galerna! -2 aldiz-

Olasoko

Monzon handiari

Olasoko dorrean sortua,
aitor-semeen sehaskan,
bizimodu erraza zenuen, antza,
hartutako bidea, berriz,
arantzez betea, biziki gaitza.

Gazte-gaztetik egin zenuen hautua,
euskararen eta Euskal Herriaren aitortza,
Herri zahar eta gaixo honen patu latza,
ama-lur maite honen zorte antzua.

Euskal nortasunaren artizarra,
gure soro eta mendiak busti dituen langarra,
itsasertzetatik urrun ibili den gabarra,
hori izan zinen zu, Monzon olasotarra.

Bake garaietan langile sutsu,
gerla tenoreetan bakea-oroit,
guzti-guztietan jokatu zenuen gartsu,
askatasuna baizenuen beti xede eta helburu.

Zazpi lurraldeetan zinen zinez errotu,
ez baitzinen nehoiz gibelean baratu,
Herria, bakea, askatasuna zenituen xerkatu,
hemendik, hortik eta handik zinen abiatu.

Goiko zeruan zure izarra ikusten dugu,
goi-goitik abertzaleoi keinuka ari zaigu,
atzemanen dugun gero askearen aiduru,
zabalduko dugun independentziaren goibururu.

Maite ditugu egin zenituen antzerkiak,
bihotzean daramatzagu guregan loratu zenituen irriak,
istorio ederrak, artikulu suhar eta kantu berriak,
Itziarren semea, Lepoan hartu, eta Argalari eskainiak.

Urte luze dira galdu zenuela bizia,
Jainko onak berekin eramana zira,
gaurko Euskal Herrian eder ikusten dugu zure lilia,
zu baitzira guretzat itxaropena eta askatasun hazia.

Olentzeroren mezua

doinua: Alamoia

- 1.- Argaintxabaleta aldean,
Aralarko mendietan,
izar bat ikusi zuten
hango gailurretan.

- 2.- Ekialdetik zetorren
Kixmi horren berria,
Olentzero zekarkigun,
gure ikazkin zikina.

- 3.- Jentilak izutu ziren
izarra mintzatzean,
Kixmi bazetorkiela
azaldu zienean.

- 4.- Olentzero han zegoen,
ikatz txondorra utzita,
aro baten amaiera
zela hura azalduta.

- 5.- Jentilen azti haundiek,
hori ez ikusi nahian,
trikuharrietan gordetzeko
eman zuten agindua.

- 6.- Olentzero buru haundia
eta begi gorriak,
zahatoa esku artean
eta pipa ahoan.
- 7.- Ez zaitetze ikaratu!
-esan zien amultsu-
Ortzi-Mariren aroa
da betiko amaitu.
- 8.- Bizitza honetan badira
gurpil eta aroak,
garai zaharra da bukatu
berria zaigu agertu.
- 9.- Euskaldunak oso erne
izan zaitetze beti!
Siniste zaharrak hil dira
ta berriak ageri.
- 10.- Zeruetako izarrak
mintzo dira goxoki,
Mikelats eta Atarrabi
lurpean dira bizi.
- 11.- Sorgin zaharrak dira kantuz
bilduta akelarreetan,
Olentzero mozkortia
irrintzika bideetan.

12.- Urtero itzuliko naiz

-dio gure Olentzerok-
horretarako beharko dut
ardo on ta otordu bero.

13.- Euskal Herriko umeak

ditut nik alaituko,
urrak ta intxaurrak banatuz
ta Gabon gaua piztuz.

14.- Ez nauzue aberatsa

ta ez opari-egile,
osasuna ta zoriona
banatzeko naiz zale.

15.- Horra, horra! kanta ezazue

Horra, horra Olentzero!
Atxiki ezazue euskara,
Bizi zaitezte euskaldun!

16.- Agur modura badoa

Olentzeroren mezua
Bizi dadin gure euskara
ta gure Euskal Herria!

Olerkia beti bizirik

I

Baionatik Iruñera
heldu da olerkia
lapurtarren oihartzuna
euskal hiri buruzagira
dakarrena.

Itsasoaren gesalaz
zipriztindurik dator,
itsasoko galernen
burrunbaz jantzirik,
Lapurdiko euskaldunen mezua
Iruñeko karriketara ekarriz.

Olerkia hitz bizia da,
sentimenduen adierazlea,
pertsonek arteko zubia,
herrien arteko berri-emailea.

Olerkia ez da diruz neurtzen,
ez da urrez erosten,
ez da kutxa-gotorretan atxikitzen,
olerkiak haizean egiten du habia,
pertsonek bihotz-gogoetan,
elkar-ulertzearen xendretan.

Txalapartaren ttakunaren antza du,
mezua sentimenduz eta doinu bereziaz
baititu barreiatzen.
Bihotzaren doinua du beti bidelagun.

II

Baionatik Iruñera

heldu da olerkia,

lapurtarren bizi-nahia

euskal hiri buruzagira

dakarrena.

Mendiak zeharkatuz,

bide luzeak eginez,

oztopoak gaindituz,

erauntsien artetik atereaz,

Lapurdiko olerkia

Iruñera heldu da.

Iruñea ez dugu arrotz,

Iruñea gure odolean dago,

gure sentipen eta ametsetan,

gure oihartzun historikoetan,

elkarrekin egin nahi dugun geroan.

Eta maite dugu Iruñea,

zinez, maite dugu hiri hau,

bere karrikak, bere plazak,

bertako bestak, bertako jendeak

eta bertako olerkarien mezuak.

III

Gaur Iruñean gira,

bihar Baionan izanen zizte.

Eta olerkia hemen eta han,

Nafarroa Garaian eta Lapurdin,

Lapurdin eta Nafarroa Garaian,

baita gainerako herrialdeetan ere,

libre eta ozen ibiliko da.

Gure olerkia euskaraz blai dator,

ama-euskararen bidetik datorkizue,

Lapurdiko euskaldunen sentimenduen

bide-txigor eta erakusle.

Eta biziko da olerkia,

Iruñean eta Baionan,

Bilboko lantegietan,

Xiberoko bortüetan,

Garazi aldeko herrietan,

Gipuzkoako mendi bazterretan,

Arabako lautadetan,

Erriberako mahastietan,

euskal olerkarien bihotz-gogoetan.

Euskal olerkiak du iraunen

euskal poetek dirauteino,

gure bihotzetan sentimenduak

pizten direino.

Olerkariaren sua ez da itzaliko,

olerkariaren odola ez da agortuko,

olerkariaren mezua betiko da biziko.

Poeta, olerkari,
jarrai ezazu hausnartzen!
Jarrai ezazu gogoeta egiten!
Jarrai ezazu sentipenak plazaratzen!
Eta hori dena olerki baten egitura librean gauzatzen!

Olerkariaren mezua aldean dugun bitartean,
bizitzak bere eginen gaitu.
Olerkiak egiten diren bitartean,
herriak, pertsonak, ilusioak, egitasmoak...
bizirik eta esperantzaz beterik dira izanen.

Olerkia libre eta ozen dabilelarik,
Ama-lurraren hatsa dugu entzungai.
Olerkia libre eta ozen dabilelarik,
biziarenugarra dugu iturri eta irrintzi.

Bizi bedi euskara!
Bizi bedi euskal olerkia!
Eta luzaz, gainera!

Iruñean, 2016ko maiatzaren 16an.

Perlaren kantua

(Ekialdeko kantu zahar-zaharra)

Hiri Egipton dugun semeari,
Erregeen Errege den hire aitak,
Ekialdeko agintari den hire amak
eta erregeorde den hire anaiak
agur beroa damaiaagu.

Iratzarri eta jaiki hadi hire lozorrotik;
eta hago erne gure gutuneko mezuarekin.

Oroit ezak nor haizen,
errege baten ondorengo,
eta begira ezak, lotura ilunez
noren zerbitzari habilen.

Oroit ezak Egiptora
perlaren gibeletik
joana haizela.

Oroit itzak hire jantzi dotoreak
eta hire tunika paregabea;
egun batez, jantzi horiek berriz
hire lepo gainean ezarririk
jantzi hazaten.

Horrela jantzirik hire izena
heroien liburuan ager dadin
eta halaber, hire anaia
erregeordearekin batera,
gure erresumako oinordeko
bilaka hadin.

Sohütako maskaradak

Urtarrilaren hamazazpiak zuen lehena ekarri,
Xiberoko bortüak ziren elurrez jantzirik,
Sohütako karriketan jendea eta arizaleak han-emenka,
hotza denon gorputz-bihotzetan.

Xirulariak eta tabalariak ziren mugitu,
gibeletik aitzindariak eta beltzeria,
denon atzetik herritarrak eta hurbildutakoak,
maskaradaren poza guztion bihotz-bisaietan.

Badoaz aitzina karrikatik barrena,
bada lehen barrikada-haustearen tenorea,
ohiko dantzek ixiltasuna dute betetzen,
gero bertsoek dute segida hartzen
eta amaitzeko jan-edariek dituzte
gorputz-bihotzak berotzen.

Betiko usaia, betiko ohitura,
erritual zahar-zaharra,
zazpi aldiz beteko den errituala,
zazpi barrikada-hauste,
bertso eta dantza, bertze hainbertze,
kantuak eta zurrutak,
adiskide zaharren arteko agurrak,
adiskide berriak egiteko solasak.

Lehen hotz zena orain bero da,
ixilik zegoena hizketan hasi da,
gose zena asetzen hasia,
eta lehen triste zebilena orain alai eta kantari.

Goizeko maskarada finitu da,
bazkaltzeko tenorea iritsi da,
jadanik inor ez da gose,
kantuak loratzen dira aise.
pausa ontsa dator halere.

Hiru t´erdietan sartzen dira arrabotira,
jendeak ezker-eskuin dira jarrita,
gatüzainak trebe astintzen du gatüa,
zamalzain biak airoski dira dantzan.

Bühaminek eta kaüterek egiten dute buila,
herots, zarata eta txalaparta,
erokeriatan dabilta Pitxu eta Kabana,
serioski ari dira marixalak eta kantiniersak,
bandera goxoki du dantzatzen entseinari beltzak.

Hiru orenez arituko dira betiko usadioa errepika,
dantzak, kantoreak eta bertsetak,
gorriak, beltzak, bedezia eta artzainak.
Bukaeran Pitxu hil zaigu,
maskarada ari da urrentzen.
Ihautearen legea da zikloa ixtea,
hau da, heriotza ekartzea
eta ondoren berriz ere piztea.

Eta orain Pitxu piztu zaigu,
bedeziek dute itzarri eta esnatu,
hilda zena dugu arrapiztu,
dena da orain poza eta txistu.

Azken kantoria dugu entzun,
moñeinak eta aintzina-pika plazaz dira nagusitu,
hor dabilta zaharrak eta gazteak
betiko urratsei zaizkie atxiki eta lotu,
sinple eta doble, pika eta biga,
ützül eta hiru eta aintzina-pika.

Xiberotarrak dantzari onak dira,
sortuz geroztik urratsetan haziak,
horretan aritzen dira zahar eta gazteak,
Basabürü, Arbailako zein Pettarrakoak.
Gero gerokoak, solasak eta kantuak,
zurrutak eta agurrak.

Iragan da lehen maskarada,
sohütarrek Sohütan egina,
nagusi izan dira neskatilak,
dantzarisa eta bühaminak.

Xibero zaharrean gauzak aldatzen ari dira,
pastoral-maskaradetan, biba neskatilak!
oroituko ditugu geroan
nesken trebezia eta gogoa,
beharra izan deneko zuloa
ongi betetzen jakin duten arizale abilak.

Trukada

(Jorge Luis Borges)

Ene bizitza, berriro ere, bizi ahal izango banu,
hurrengoan, akats gutxiago egiten saiatuko nintzateke.
Ez nintzateke horren perfektua izaten ahaleginduko,
lasaiago ibiliko nintzateke.
Izan naizena baino ergelagoa izanen nintzateke,
hau da, hagitz gauza gutxi hartuko nituzke seriotasunez.
Ez nintzateke horren txukuna izanen.

Gehiago arriskatuko nuke,
bidaia gehiago egingo nituzke,
arratsen edertasunaz gehiago gozatuko nuke,
mendi-gailur gehiagotara igoko nintzateke,
ibai gehiagotan egingo nuke igeri.

Inoiz egon ez naizen lekuetara joango nintzateke,
izozki gehiago jango nituzke eta baba gutxiago,
benetako arazo gehiago edukiko nuke
eta irudimenezko gutxiago.

Ni izan nintzen, bere bizitzaren minutu guztiak
zuhertasunez bizi izan zituen pertsona horietakoa;
eta pozez gainezkatutako unek eduki nituen.

Baina atzerantz itzuli ahal izango banu
soilik, momentu onez gozaten saiatuko nintzateke.
eta jakin, jakinen duzue bizitza unez osaturikoa dela;
beraz, ez galdu oraingoa.

Ni edozein lekutara joateko,
beti termometroa, ur-poltsa beroa,
aterkia eta paraxuta
eramaten dituen horietakoa nintzen;
baina berriro biziko banintz
zama arinagoaz ibiliko nintzateke.

Berriro bizi ahal izango banu,
udaberriaren hastapenetan
oinutsik ibiltzen hasiko nintzateke,
eta oinutsik jarraituko nuke
udazkena amaitu bitarte.
Nire aurrean, beste bizitza
berri baten aukera izango banu,
zalgurdiz gehiagotan paseatuko nintzateke,
goizaldien ederraz gehiagotan gozatuko nuke
eta haur gehiagorekin jolasean arituko nintzateke.

Baina ikusten duzuen bezala, larogeita bost urte ditut
eta sobera dakit hiltzen ari naizela.

Urrezko batela

doinua: La barca de oro

Ni banoa
azken portu aldera,
ta zain dut izanen
urrezko batela.
Ni banoa,
heldu naiz agurtzera,
agur maite!
agur betirako agur!

Nere begiek
ez zaituzte ikusiko
ta ez duzu entzunen
nere kantu ezia,
nire malkoak
itsaso aldera doaz,
agur maite!
agur betirako agur!

Nere begiek
ez zaituzte ikusiko
ta ez duzu entzunen
nere kantu ezia,
nire malkoak
itsaso aldera doaz,
agur maite!
agur betirako agur!

Agur maite!

Urrundu nintzen

doinua: Dabiden izarra

1

Urrundu nintzen
arrats ilun batez,
zu hondartzan utzirik,
orduz geroztik
gogoan zaitut nik,
zu gabe naiz ezin bizirik.

2

Gure arteko
amodio ezina
arrazoia izan zan,
gure arteko
udaberri hura
arras zapuzteko moduan.

3

Itsaso aurrean
ezagutu zintudan,
urrunera begira,
ondina baten
itxura berbera,
zinen ezinago ederra.

4

Zu judua eta
ni palestinarra,
gerla baten erdian,
amodioak
ez zuen lekurik
horrelako trantze tristian.

5

Erran zenidan
joateko urrutira,
gure odola ahazturik,
oso hitz zuhurrak
baina zoritxarrez
denak izan ziren alferrik.

6

Urrundu nintzen
arrats ilun batez,
zu hondartzan utzirik,
orduz geroztik
gogoan zaitut nik,
zu gabe naiz ezin bizirik.

Urruña eta euskara

doinua: Xarmangarria zira

Herri polita zira aspaldin sortua,
Lapurdikoa lilia, Untxingo bazterra.
Historia luzeetan dager zure izena,
urrezko hizkietan ongi idatzia.

Gipuzkoatik gertu, Nafarroa aldean,
maitagarriagorik ez da inguruan,
etxalde eder xuriak mendi magaletan,
erlaitza ta labarrak itsas bazterretan.

Bertakoak zintzoak, xuxen ta abilak,
langile, laborari, artisa, artzainak,
jende arras argiak, umorez beteak,
dantza ta kanturako beti prest direnak.

Urruña euskalduna izan dugu beti,
euskararen habia, aterpe, iturri.
Goizean jaiki eta euskaraz nahi bizi,
ohean sartu eta euskaraz hil nahi.

Hogeita hamar urtetan gibeldu da euskara,
frantsesak kendu dio betiko indarra.
Hala ta guztiz ere, ez da hil mintzaira,
hortako ikastola izan da laguna.

Euskara ez da hilen nehoiz gure herrian,
horretarako dugu odola zainetan,
etxean, karraketan, ikastolan bertan
ukan dezagun beti euskara mihi puntan.

Urruñako

kabalkada-zintzarrotsa

Ekainaren 7an, larunbatarekin,
prestatzen hasi ginen denok elkarrekin,
materiala goizean, errepika arratsaldean,
kabalkada zortzietan, zintzarrotsa zortzi t'erdietan.

Hilerrri aldetik ginen jaitsi tropa ederrean,
berrehun bat adiskide kabalkada alegeran,
guztion buru ziren zaldizko apainak,
andere xuriak eta marixal gorriak.

Ondoren makilaria eta banderariak,
segidan kaskarotak eta herrikoiak,
denak dantzari ziren kaskaroten martxan,
jauziak eginez eta astinduz kapelak.

Ororen gibelean arizale edo aktoreak,
zalgurdian zihoan jaun jujea, gorriz jantzita,
ondoan usiera ta defentsako abokata,
lekukoak, zirtzilak eta hede xuriak.

Herriko plazara ginen denok pozik sartu,
kaskarot martxa alegera gogotik dantzatzuz,
ostatuetan zirenek gintuzten agurtu
zapiak edota eskuak alaiki mugituz.

Eliza igaro eta pilota-plazara
dantzatzen joan ginen guztiok ilaretan,
horrela sartu ginen frontoi barrura,
jendez gainezka zegoen, jarrita armailetan.

Itzulia genuen egin martxaren aireaz,
jendea xutik txaloka eta esku-zartaz,
soinua, kolorea, zaldien gorotza,
dantzariak itzulian, giroa ez zen hotza.

Berehala ekin zioten lehen gertaldiari,
jujeak eman zion hitza usierari,
horren pitokeriak entzunik, gero abokatari,
eta bukatzeko han ziren bi lekukori.

Zirtzilak eta jendarmak han ziren aritu,
korrika eta lasterka, ez ziren gelditu,
batzuetan oinez ta bestetan txirringaz,
ikus-entzuleak berriz barrezka ta algaraz.

Osora lau gertaldi genituen eman,
abiadura handiko treina, euskara, euskal kultura
beste gairen artean jorratu ziren han,
jendea loriatuta eta gu denok gustura.

Bi urteko kontu luze izan da guretzat,
bilkurak, errepikak eta beste lanak,
baina herrira ekarri ditu oso fruitu onak,
harmonia ta umorea gu guztiontzat.

Bi mila eta hamalauko ekainaren 15ean
eskaini genuen berriz bigarren emanaldia,
kabalkadaren oroitzapenak iraunen du luzaz
urruñarren gogoan eta bihotzetan.

Xahoren izarra

Gazte eta liraina,
bidegile eta xuxentzale,
ameslari eta idazle,
Xiberoko seme eta igarle.
Xaho oroit dezagun
mendez mende,
gizaldiz gizaldi.

Hegoaldean matxinada zen nagusi,
euskal karlismoaren tenorea,
Zumalakarregiren irrintzina
mendietan barna zebilen.
Gazte armatuak nonahi,
gerlaren krudela euskal lurraldeetan,
odolaren usaina edozein bazterretan,
baioneten kargak eta fusilamenduak,
atxiloketak, lapurreriak eta torturak
ziren eguneroko ogia.

Agosti Xaho xiberotarra
Iparraldean igarle eta gidari,
iraultzaren aldeko sutsua,
bide berrien urratzaile,
ordena zaharraren aurkari haundia,
justizia sozialaren maitale gartsua.

Iparralde eta Hegoalde
biak Xahoren aztibegian.
Ariel mezulariaren begirada pean
biak uztartu zituen
Pirineoaren itzal azpian,
bi aldeak zituen ezarri txanpon berean.

Xiberoan izan dira
Ligetx eta Etxahun biak,
xiberotarren askazikoa zen
Ürrüstoiko Antton Abadia,
Matalas apeza, Bereterretxe gerlaria,
Xahok ere piztu zuen bere izarra,
egun dir-dir ari zaiku
Xiberoko zohardian.

Heldu diren garai berrietan,
Euskal Errepublika erdituko den aroan,
zazpiak zuhaitz enbor beraren gerizpean
bilduko eta askatuko diren aro berrian,
Xahoren izarrak gidatuko ditu
euskaldunon asmoak, urratsak eta bideak.
Izar horrek eramanen gaitu euskaldunak
libertatearen eremu zabalera,
Xahok amestu zituen Pirineoko
zazpi errepublikak, bat eginik,
askatasun osora, egun handirantz,
itsaso zabalera, ekiaren argirantz!

Biba Xaho eta Euskal Errepublika!

Xiberua

Ama-lurraren altzoan sortua,
zohardi ederreko izarra,
hamaika liskarretan ondua,
laborari eta artzainen biltzarra,
bortüetako ziloetan bildua,
Xaho eta Matalasen artizarra,
hori dena eta gehiago Xiberua,
elurra, euria, ekia eta langarra.

Zurekin gure ametsak ziren burutu,
uhaitz, arkaitz eta haritz lerdan,
artzain urusen bizia dugu kantatu,
Pettarran, Arbailetan, han eta hemen ,
Basabürüko bazterrak ez ditzagun ahaztu.
Xiberuan bizitzeak gaitu loriatzen,
zaila duzu, gaitza, baina ez etsitu.

Azken kobla honetan dezadan kanta
urte luze hauetan ikusi dudana bertan,
amodioa eta pena, askatasun falta,
lana, umiltasuna... Xiberuko bazterretan.
Dantzan eta kantan aritzen dira eta
eguneroko gogorra itotzen dute kantoreetan,
indarra, kemena, bizi-nahia hartuta
bizi dira xiberotarrak bortü magaletan.

Zamalzain

1

Zamaia bideetan,
bedatsearen hastapenetan,
elurturiko bortüetan,
maskaradaren dantza-jauzietan.

2

Zamalzain, Zamalzain,
euskal zentauroa,
erdi gizona, erdi zaldia,
Xiberoko aitzindaria.

3

Lurzain eta bizizain,
godalet-dantzan trebea,
jauzizain eta zamalzain,
magiaren liluraz betea.

4

Aitzina doa gurpila,
aitzina-pika eta brailia,
muñeinak eta gabota,
hor da zamalzainaren begia.

5

Xiberoko usantzetan,
dantza eta kantoreetan,
euskal arima da beti
bideetan goitti eta beheitti.

6

Euskal Herria dugu ama,
Xiberoa amets eta poza,
eta zu zaitugu zamalzaina,
ama-lurraren gailur eta gaina.

Ziburuko kaio erraria

Uhainen apar gainetik
hegaldatzen haiz,
zeruko hodei xurien azpitik
hegaka habil,
zer jan xerka,
arrazoi baten bila.

Ainitzetan ez duk deus topatzen
hire etengabeko bilaketan,
baina, hala eta guztiz ere,
hor hago beti,
hor habil beti,
itsaso gainean,
zeru azpian.

Ez duk kabi finkorik,
ez duk aterpe handirik,
hire aberria
itsaso zabalean zagok,
zeru urdinaren
kotoizko hodei
xuri ederretan.

Ziburuko kaioa,
hegalkada pixkorreko kaioa,
moko luzeko kaioa,
entzuten duka
euskaldunen azken irrintzina?
entzuten duka
lapurtarren azken arnasa?

Eta kaioak erantzun:
Ez, ez duk azkena izanen,
itsasotik datorkigun orroa
udaberriaren iragarlea baita.

Aurkibidea

Aitzin-solasa
Aita
Albako Duke zitalari
Albizu Andereari
Ama
Ama-lurraren negarra
Antton Abadiaren kantua
Axularren itzalaren xerka
Baiona eta Iruñea,
Baionatik Bilborat
Bardoitzako Anderea – 2014
Bardoitzako Mariri
Begiraleak, erein eta sortu
Belaontzia
Bizitza ametsa
Bizitzaren katea
Ekiaren eguna
Ekibegia zeru gorenean
Errekari begira
Euskal sorginei
Euskaldunon izarra
Gaurko ezina biharko irria
Gernikaren gorazarrez
Gero askea
Goiz eder honetan
Gudronezko sugea
Hodeiartzari begira Nanoen Bordako muinotik
Ihiztari Beltzaren kantua
Ilargi amandrea
Inaute
Iratzederri
Itsasoko olatuetan barrena
Izadia beti berritzen ari

Iz-etik hondamendira ote?
Joanes Zuhigaraitxipi kortsarioaren kantua
Joseph Abeberri auzapez ziburutarraren omenez eta oroitzapenez
Korrika 2015 Urruñan
Euskaltzale handiak. Beraiei gure esker ona!
Kuxkuxtu, aldarria eta kantu
Mari jainkosari
Mariren itzulera
Martin Perez Isasa gudari gaztea gogoan
Mikel Kanpo Barandiaranekiko hil ondoko solasa
Miñabaitako azken mugalaria
Nafar haizeak
Nafarroaren Eguna, askatasun habia
Noaingo izar galdua
Olasoko
Olentzeroren mezua
Olerkia beti bizirik
Perlaren kantua
Sohütako maskaradak
Trukada
Urrezko batela
Urrundu nintzen
Urruña eta euskara
Urruñako
Xahoren izarra
Xiberua
Zamalzain
Ziburuko kaio erraria